

**OPRACOWANIE KWERENDY ARCHIWALNEJ DLA ZABYTKOWEGO KOŚCIOŁA
PW. ŚW. WITA W KARCZEWIE.**

Adres: ul. KS. ŻABOKLICKIEGO 12, KARCZEW

Na zlecenie: SZTUKA I KONSERWACJA. KATARZYNA ONISK

PAŹDZIERNIK 2023

Opracowanie oraz fotografie: Agnieszka Kozłowska i Julita
Wawrzeniuk

Agnieszka Kozłowska || Julita Wawrzeniuk
kozłowska.agnieszka.anna@gmail.com | 500 401 805

WSTĘP

Niniejsze opracowanie na celu ma zebranie wszystkich dostępnych materiałów dotyczących historii kościoła pw. św. Wita w Karczewie w tym także na tle wydarzeń miasta oraz opisaniem w możliwie najbardziej szczegółowy sposób prac remontowych przeprowadzonych przez wieki przy zabytkowym obiekcie. Faktografia oparta zostaje o źródła, które udało się odnaleźć w toku prowadzonej przez Autorkę kwerendy w dokumentacji archiwalnej oraz obszernej literaturze tematu. W wyniku przeprowadzonej kwerendy udało się stworzyć bogate w szczegóły dotyczące remontów opracowanie, które winno być jednym z bazowych materiałów przy analizach konserwatorskich służących do dalszych prac projektowych oraz wykonawczych w świątyni.

Z uwagi na znaczącą liczbę dat zdecydowano o przyjęciu formy opracowania jako rozbudowanego kalendarium, z szeroko zakrojonymi opisami w ważniejszych latach, które w klarowny i spójny sposób pozwala na śledzenie kolejnych etapów historii obiektu. Kolejne daty uzupełniane są rozpoznany materiałem ikonograficznym, co pozwala też na zachowanie chronologii dokumentacyjnej: tj. fotografii, projektów, skanów dokumentów. Całość opracowania zamyka bibliografia.

KALENDARIUM HISTORYCZNE KOŚCIOŁA PW. ŚW. WITA W KARCZEWIE

XIV wiek

- (lata późne): Założenie osady Karczew przez przedstawicieli rodu Dudów Karczewskich herbu Jasieńczyk.

Okolo 1488 r.

- Budowa drewnianego kościoła pw. św. Wita i Bartłomieja, częściowo ufundowanego przez Pawła i Marcina Karczewskich. Wokół kościoła powstaje cmentarz grzebalny, gdzie znamienitsze rody stawiały kaplice-mauzolea.

Okolo 1541 r.

- Powstaje murowana kwadratowa kaplica Karczewskich, zachowana przy bocznej elewacji kościoła do dziś. Wedle pomiarów Karola Guttmejera w latach powojennych XX w. mur kaplicy ma grubość 98 cm (trzech cegieł).
- Kaplica tytułowana była w niektórych starych księgach jako *Sanktuarium Karczewskie* i posiadała własny zarząd oraz opiekę ze strony okolicznych zakonów. W jej wnętrzu wedle źródeł mógł znajdować się ołtarz św. Anny.
- W dokumentach mowa o *altarii św. Anny*.

1548 r.

- Karczew uzyskuje prawa miejskie.

1577 r.

- Pożar miasta niszczy drewniany kościół.

1595 r.

- Wykonanie zachowanej do dzisiaj w typie renesansowym tablicy fundacyjnej (niegdyś mylnie klasyfikowanej jako płyta nagrobna) kupca i właściciela okolicznych majątków Melchiora Walbacha. Tablica pozostaje prawdopodobnie dziełem wyrobu pracowni Willhelma i Abrahama van den Blocków z gdańskiej pracowni.
- Obecnie płyta zwieszona jest na elewacji południowej prawej kruchty.

1601 r.

- Wykonanie zachowanego do dzisiaj w typie renesansowym nagrobka dziecięcego Piotra Mikołaja Karczewskiego. Obecnie nagrobek zrekonstruowany w prawej kruchcie.

-

Ok. 1603 r.

- Budowa nowego drewnianego, nie poświęconego jeszcze kościoła p.w. św. Bartłomieja. Kościół miał zostać wystawiony z dwiema kaplicami, jednym ołtarzem głównym i czterema mniejszymi ołtarzami, dobrze urządzonymi. Niektóre źródła podają informacje o prawdopodobnie odbudowanej kaplicy Karczewskich.
- Z tego okresu zachowały się zapiski z wizytacji bp Wawrzyńska Goślickiego.
- Można jednakże dywagować, czy, aby kościół nie powstał wcześniej. Renesansowa kamienna tablica datowana na 1595 r. informuje o prawdopodobnym ufundowaniu kaplicy Walbachowskiej w niniejszym roku, w związku z tym kościół prawdopodobnie musiał już wówczas istnieć, aby móc doń dobudować takową kaplicę.
- Pamiątką z niniejszej świątyni jest zachowany feretron przedstawiający Apostoła z laską pasterską.

1617 r.

- Zgodnie z treścią zapisów z okresu wizytacji biskupa Jędrzeja Opalińskiego na kościół drewniany w czasie wizytacji składały się:
 - jeden ołtarz główny,
 - cztery ołtarze boczne dobrze urządzone,
 - w południowej ścianie kaplica Karczewskich murowana, niedokończona, bez żadnej fundacji (szpecąca),
 - obok kaplica Walbachowska drewniana, wewnątrz opuszczona również bez żadnej fundacji,
 - od północy kaplica Brudzińskich także drewniana,
 - chór nad drzwiami głównymi kościoła w złym stanie technicznym,
 - w północnej części zakrystia murowana,
 - ponadto zapisano wówczas, iż kościół został odbudowany po kolejnym pożarze, ale nie został jeszcze poświęcony,
 - w kościele znajdowała się figura Jana Baptysty wykonana z drewna wielkim kunsztem,
 - ambona zwrócona była ku północnej stronie,
 - w dzwonnicy trzeci dzwon pozostawał pęknięty.
- Kościół dalej był nie poświęcony.

1618 r.

- Zapisy dotyczące ufundowania pierwszego dzwonu kościelnego (wywieziony przez Niemców w 1941 r.). Jednakże z zapisów z 1617 r. wiadomo, iż istniały już wówczas trzy dzwony. Zatem prawdopodobnie chodziło o wymianę dzwonów istniejących ze względu na zły stan zachowania. (?)

1646 r.

- Zapis dotyczący ufundowania drugiego dzwonu kościelnego (wywieziony przez Niemców w 1941 r.)

1652 r.

- Zgodnie z zapisami sprawozdania wystawionego przez ówczesnego proboszcza księdza Macieja Branickiego, w niniejszym roku:
 - fundamenty drewnianego kościoła pozostawały już zbutwiały,
 - zachowane były trzy ołtarz, w tym ołtarz główny o wspaniałej budowie i rzeźbie z obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej (przyp., iż w 1617 r. był w kościele jeden ołtarz główny i cztery ołtarze boczne),
 - z boku zachowany ołtarz o starej budowie i starych malowidłach z obrazem narodzin Najświętszej Maryi Panny.

1668 r.

- Zapis dotyczący ufundowania trzeciego dzwonu kościelnego (wywieziony przez Niemców w 1941 r.)

1677 r. (w niektórych źródła 1667 r.)

- Zapis dotyczący konsekracji kościoła, po blisko 80 latach od wybudowania.

1685 r.

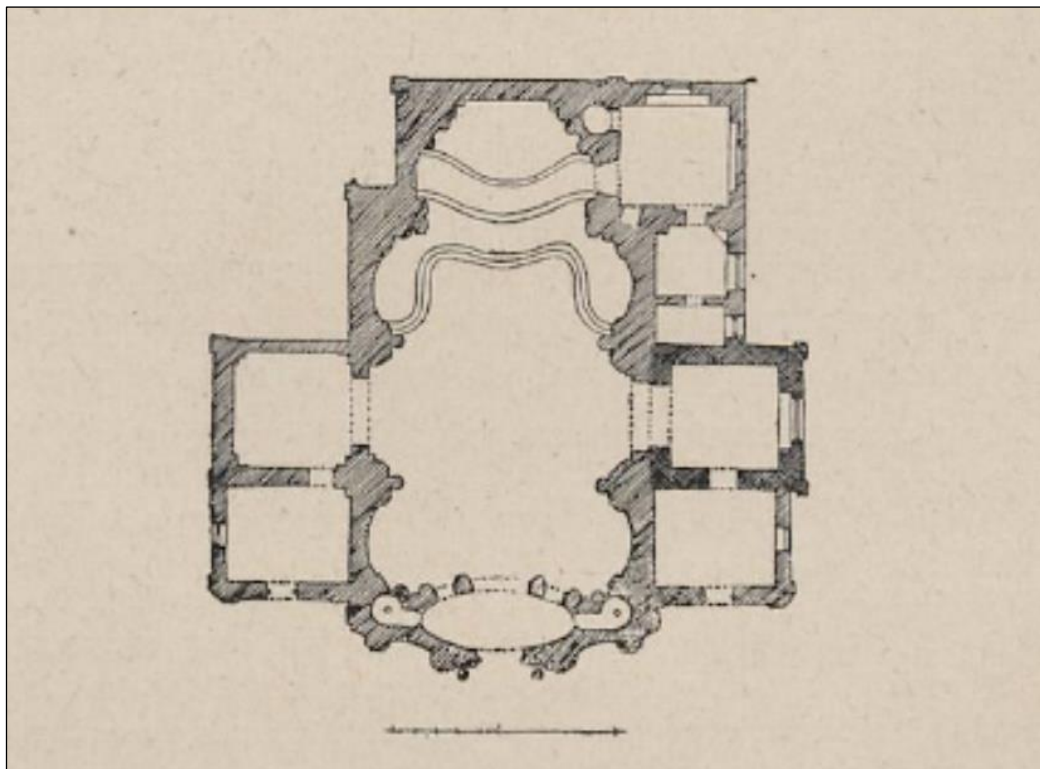
- Franciszek Bieliński nabywa Karczew i dobra otwockie.

1728-1732 r.

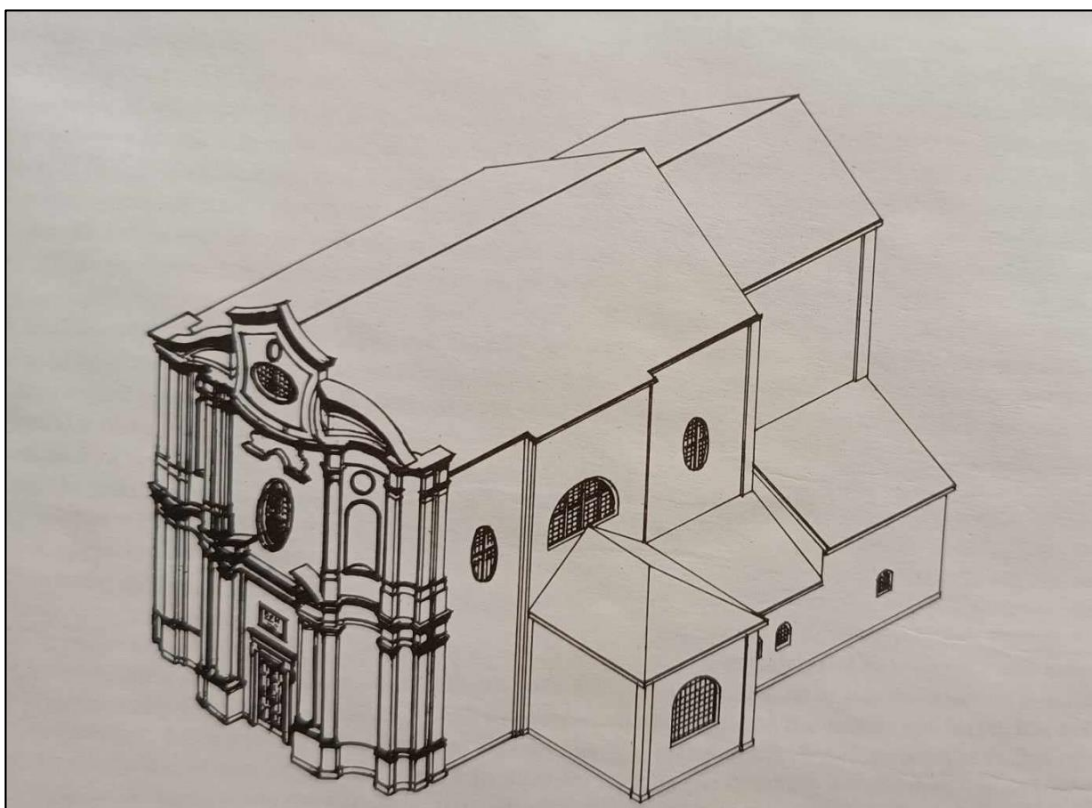
- Wystawienie całkowicie nowej murowanej świątyni (która istnieje do dzisiaj) z fundacji Franciszka Bielińskiego herbu Junosza, marszałka wielkiego koronnego.
- Początkowo mylnie zakładano, iż kościół powstawał w 1737 r. z uwagi na zapisy tablicy fundacyjnej wmurowanej w fasadę kościoła z tą właśnie datą. Jednakże znaleziony został dokument archiwalny, iż w czerwcu 1728 r. z okazji wizytacji parafii przez biskupa Stanisława Hozjusza popełniono zapis „Eclesia murata construitur” świadczący o rozpoczęciu budowy.
- Architekt stojący za projektem kościoła nie jest dzisiaj znany ze względu na fakt, iż zaginęły archiwa rodu Bielińskich. Jednakże pośród licznych analiz

oraz teorii historyków sztuki pojawiają się tezy o architekcie Gaetano Chiaverim, bądź Carlo Bayu (w niektórych hipotezach występuje też jako kierownik budowy realizujący projekt Chiaveriego). We wcześniejszych opracowaniach przypisywano projekt Jakubowi Fontanie, jednakże jak ustalono, w momencie budowy kościoła był za młody, aby móc zostać projektantem, a także odbywał wówczas podróż po Europie, zatem fizycznie nie był w stanie prowadzić tak znaczącego przedsięwzięcia jakim był takowy projekt.

- Niezmiennie można jednak stwierdzić, iż świątynie wystawiono w stylu późnobarokowym, guariniańskim.
- Kościół zostaje dobudowany do wystawionej w XVI w. kaplicy Karczewskich. Dach kościoła miał być kryty gontem, krótkiej żywotności.
- Prawdopodobnie w tym okresie powstaje także ambona o charakterystycznym kształcie łodzi z masztem o przypisywanym autorstwie rzeźbiarza Jana Jerzego Plersza, którego bliźniaczo podobne rozwiązanie można oglądać w kościele sióstr Wizytek w Warszawie (tam datowana na 1760 r. – ambona z Karczewa miała być prototypem dla wizytkowskiej formy).
- Również możliwe, iż z okresu niniejszej budowy pochodzi marmurowa chrzcielnica kościelna w kształcie kielicha, a także marmurowa, wmurowana w ścianę kruchty kropielnica oraz powieszony nad nią krucyfiks.

1. Pierwotny rzut poziomy kościoła w Karczewie. Reprodukacja rzutu wykonanego w 1907 r. przez Hugona Kudere. P. Bohdziewicz, Kościół późnobarokowy w Karczewie, [w:] Biuletyn Historii Sztuki i Kultury, 1947, Zakład Architektury Polskiej i Historii Sztuki.

2. Próba rekonstrukcji bryły kościoła przez P. Piętkę z ok. 1740 r. przed dobudową krucht. Źródło: K. Guttmejer, *Kościół w Karczewie pod Warszawą* - Kwartalnik Architektury i Urbanistyki, t. 37, 1992 r.

1733 r.

- Konsekracja nowego kościoła pw. św. Wita przez bp. Andrzeja Stanisława Załuskiego.

1733-1734 r.

- Funkcję proboszcza parafii pełni ks. Andrzej Dubrowski.

1737 r.

- Wmurowanie tablicy fundacyjnej na fasadzie kościoła o treści *DOM. Vota meo Domino - reddam in conspectu - omnis populi eius. Anno Domini 1737. Psalm 115 nr 1768*, co należy tłumaczyć: *DOM. Złożę śluby memu Panu na oczach całego ludu. Rok Pański 1737. Psalm 115 nr 1768.*

Około 1740 r.

- Budowa symetrycznej kaplicy po drugiej stronie nawy, nadając budowli plan krzyża łacińskiego (wedle niektórych źródeł wybudowana od razu podczas budowy świątyni w latach 1728-1732; wedle innych źródeł budowana wraz z kruchtami bocznymi przez Jakuba Fontanę w 1743 r.).

1743 r.

- Rozbudowa kościoła przez Jakuba Fontanę o boczne kruchty, odróżniające się stylistyką od fasady. Prawa kruchta została zaprojektowana z podpiwniczeniem w taki sposób, aby utworzyć połączenie z piwnicą kaplicy Karczewskich.

1751 r.

- Funkcję proboszcza pełni jest ks. Paweł Wojdanowski.

II po. XVIII w.:

- Ozdobienie wnętrza kaplicy Karczewskich obecną kompozycją sztukatorsko-rzeźbiarską.

1768 r.

- Ponowna erekcja kościoła przez Franciszka Bielińskiego, starostę czerwickiego.

Przełom XVIII i XIX w.

- Budowa dzwonnicy o stylistyce klasycystycznej.

1790-1813 r.

- Funkcję proboszcza pełni ks. Karol Skrzetuski.

19.VI.1813 – 1855r.

- Funkcję proboszcza pełni ks. Dominiki Zawistowski.

1815 r.

- Prace restauratorskie w kościele, miejscami następuje poprawa muru i posadzki.

1828 r.

- Rodzina Kurtzów staje się właścicielami majątku otwockiego.

1833 r.

- Pożar niszczy część kościoła. W jego wyniku zniszczony został ołtarz boczny. Zgodnie z zapisami w Aktach Konsystorza jeneralnego Archidiecezyi Warszawskiej ołtarz został *odbudowany ze sztuk uratowanych z dodatkiem nowych*. Prace naprawcze prowadzone były przez architekta Krzysztofa Wilhelma Dürninga.

1850 r.

- W kościele zostaje położonych 100 kawałków kamienia ciosanego (lokalizacja oraz funkcja nie są bliżej znane).
- Ołtarz św. Antoniego przechodzi renowację. Możliwe, iż prace te spowodowane były małym, nieodnotowanym w dokumentach pożarem.
- Ubezpieczono ołtarz główny na kwotę 300 rubli, ołtarze boczne na kwotę 40 rubli, wyposażenie oraz organy na kwotę 200 rubli.

1851-1852 r.

- Marszałek Bieliński ustanawia fundusz na reparację kościoła zapisany hipotecznie na dobrach otwockich. O niniejszy fundusz energicznie upomina się ówczesny proboszcz ksiądz Zawistowski u właściciela otwockiego majątku – Karola Kurtza. Kurtz nie przeznacza funduszy – dług rodziny Kurtzów względem kościoła rośnie.

1852 r.

- Proboszcz parafii ks. Zawistowski zawarł kontrakt na restaurację kościoła z Józefem Gutowskim.

1854 r.

- Wystawienie sześciu słupów murowanych przed frontem kościoła.

1856-1862 r.

- Funkcję proboszcza parafii pełni ks. Józef Brodzki.

1862-1863 r.

- Zastępcą proboszcza zostaje ks. W. Terejak oraz ks. Marian Żmudowski.

1863 – 29.01.1906 r.

- Funkcję Proboszcza parafii pełni Feliks Pyzalski, kanonik honorowy.

1864 r.

- W Aktach Konsystorza jeneralnego Archidiecezyi Warszawskiej informacja o kryciu gontami dachu kościoła poza kaplicą i zakrystią, gdzie jest dachówka. Informacja w tych samych aktach o stanie kościoła: *kościół niedawno restaurowany w dobrym znajduje się stanie.*
- Oszklenie pięciu okien kościoła.

12 lub 24.09.1865 r.

- Wybucho pożar kościoła parafialnego w Karczewie.

1865 -1883 r.

- Naprawy po zniszczeniach po pożarze kościelnym – zachował się szczegółowy kosztorys napraw w archiwum parafialnym. Dzięki temu można prześledzić skalę zniszczeń, a także kwestie materiałowe wprowadzonych napraw oraz zmian w świątyni po pożarze.
- W Raporcie Administratora Probostwa z 27.09.1865 przeczytać można: *[pożar] zniszczył do szczytu chór, organy, cały dach wierzchni nad sklepieniem – ponieważ nad chórem koło okna były z drzewa promienie i takie same dla ozdoby otaczały figurę Boga ojca nad wielkim Ołtarzem, ogień łatwo przeszedł od chóru do wielkiego ołtarza, który do szczytu zniszczony – dostarczały bowiem żywołu gradusy z drzewa – kolumny trzciniowe [przypis autora. Kolumny trzciniowe to kolumny puste w środku, a z zewnątrz otynkowane]– splotną krzyż w wielkim ołtarzu, figury aniołów, i inne przyozdobienia, wszystkie pięknej roboty...*
- Zniszczeniu ulega część zachodnia korpusu świątyni wraz z chórem muzycznym, więźba dachowa w strefie nawy i prezbiterium, a także dużych kaplic po bokach nawy.
- Pożar strawił dach świątyni – konieczna była odbudowa. Przed pożarem dach kryty był gontem. Po pożarze położono dachówkę karpiówkę, bardziej ognioodporną. Nad zakrystią i skarbcem dach pokryto blachą żelazną. Konstrukcja dachowa zawała się do wnętrza świątyni. Sygnaturka spaliła się całkowicie.
- Zniszczeniom uległy także wnętrza przez zawałony dach – wprowadzono nowe tynki.
- W ramach usuwania szkód przekształcono emporę organową, wprowadzono zmiany w zakresie kolumn toskańskich zmieniając je na kolumny korynckie, zaś w belkowaniu wprowadzono tępy w wyrazie gzyms wsparty na neorenesansowych, mechanicznie powtarzanych krokwach.
- Zmieniono pokrycie dachowe kaplic, zakrystii, skarbcza krzyżowo sklepionego z dachówki karpiówki na blachę żelazną. Projektowano także przebudowę poszczególnych filarów i ryzalitów.
- Wymieniono spalone drzwi główne, które opisywane są jakie jako *wielkie, dwuskrzydłowe dekoracyjnie zdobione*. Podczas wymiany przełożono ich historyczne okucia. Wymieniono także drzwi pomiędzy kaplicą a kruchtą. Wykonano wiele nowych skrzydeł drzwiowych wewnętrznych. Z pożaru ocalała kamienna ościeżnica drzwi prowadzących z części ołtarzowej do zakrystii, stąd podczas odbudowy wprowadzono ościeżnicę kamienną także w drzwiach głównych, oprócz historycznych dodano wówczas nowe okucia. W kruchcie pozostały stare drzwi ocalałe z pożaru. Zamówiono nowe drzwi do piwnic pod wielkim ołtarzem.
- Odtwarzano zniszczone ołtarze. Straty w ołtarzu główny były znaczące. Zgodnie z opisem archiwalnym był on wykonany w stylu korynckim z

czterema kolumnami drewnianymi, sześcioma murowanymi kanelowaniami i mensą drewnianą wraz z trzema gradusami.

- Odtworzono ołtarz św. Antoniego sfinansowane przez rodzinę Kurtzów. Miało być to zadośćuczynieniem w ramach ustanowionego i nie płaconego przez Kurtzów funduszu remontowego na kościół.
- Całkowicie spłonęły także ławy kolatorskie przy ołtarzu głównym oraz ławy z nawy głównej.
- Konieczne było wykonanie nowej balustrady z żelaza przed ołtarzem wielkim.
- Naprawiono dziewięć schodów wapiennych prowadzących do wielkiego ołtarza wraz z umocowaniami drewnianymi.
- Wymieniono uszkodzone ściany pod wielkim ołtarzem w piwnicy z ceglanych na kamienne, łączone na zaprawę wapienną. Wprowadzono posadzkę ceglana w kant zalaną wapnem.
- Jedynym pomieszczeniem niedotkniętym pożarem była zakrystia.
- Nad przedsionkiem obok skarbcza dokonano wymurowania nowych sklepień. Zamiana pomieszczeń kruchty i skarbcza.
- W okno skarbcza, kruchty i zakrystii wprowadzono kute, żelazne kraty.
- Zniszczeniu uległy też wszystkie okna fasady i elewacji bocznych – wykonano wszystkie na nowo, o gęstym szprosowaniu.
- W dokumentacji brak jest wzmianki o spaleniu się ambony – jest prawdopodobnie oryginalna i przetrwała pożar.
- Brak informacji o stratach na elewacji w dokumentacji archiwalnej, jednakże, jeśli spaliły się drzwi główne, pożar z pewnością dotknął także front kościoła.

1877 r.

- Odnotowano w dokumentach archiwalnych parafii ciąg dalszy prac przy stawianiu ogrodzenia kościelnego.

Okolo 1883 r.

- Budowa nowych organów kościelnych

Lata 80. XIX w.

- Powstają drzwi główne autorstwa Andriollego oraz obrazy jego pędzla:
 - *Chrystus w grobie* - obraz namalowany na londyńskiej wystawę, która nie doszła do skutku, następnie ofiarowany parafii w Karczewie, ze względu na przyjaźń pomiędzy artystą, a ówczesnym proboszczem parafii – Feliksem Pyzalskim. Szkice do obrazu wykonane były już w 1886 r. Obraz ukończony ok. 1887 r. Stanowi dzieło o charakterze monumentalnym, o nowym formacie do tej pory obcym dla Andriollego. Możliwe, iż obraz był inspirowany obrazem *Chrystus w grobie* Hansa Holbeina z 1522 r.

- *Królewicz Kazimierz* – obraz również ofiarowany parafii w Karczewie przez artystę.
- *Matka Boska Bolesna*
- obraz św. Eustachego wszyty do chorągwi kupieckiej. Drzewo z niniejszej chorągwi miałyby pochodzić z drewnianego XVII w. kościoła.
- Z kolei figura Matki Boskiej stojąca w kościele miałyby być dziełem żony Andriollego.
- Drzwi główne wejściowe do świątyni również mają być autorstwa Andriollego.
- Z niniejszego okresu zachowane są także świeczniki z brązu firmy „Bracia Łopieńscy”.

1892 r.

- Reparacje przy dzwonach kościelnych.

1894 r.

- Ponowna reparacja dzwonów.
- Ponadto odnotowano w tym roku stołowanie murarza na parafii przez kolejnych 29 dni, co wskazuje na prowadzone prace murarskie.

1895 r.

- Renowacja wyposażenia kościelnego – renowacja trybularza.

1898 r.

- Wprawianie szyb w okna kościelne.

1901 r.

- Reparacja organów.

1905 r.

- Zgodnie z zapisami księgi parafialnej rozchodów tego roku:
 - użyto 3500 sztuk cegieł do ogrodzenia kościelnego;
 - zapłacono za wagon cementu;
 - zapłacono za ogrodzenie żelazne;
 - zapłacono murarzom – Aleksandrowi Malarykowi (?) oraz Marcinowi Czarneckiemu(?) za roboty murarskie przy kościele;
 - zapłacono kowali za roboty kościelne;
 - zapłacono Aleksandrowi Lewińskiemu za roboty stolarskie przy kościele;

1906 r.

- Zgodnie z zapisami księgi parafialnej rozchodów tego roku:
 - zakup/remont nowego wyposażenia kościelnego takiego jak: lampka oliwna, puszka, kropidło, skarbonka etc.
 - roboty blacharskie kościelne;
 - roboty kowalskie i ślusarskie;
 - zakup 300 cegieł;
 - roboty ślusarskie i ciesielskie;
 - krycie dachówką;
 - zapłata częściowa za dokumentację projektową dotyczącą powiększenia kościoła;
- Położenie kamienia węgielnego pod nową rozbudowę kościoła.

3. Fotografia z 1977 r. prezentująca kamień węgielny z 1906 r. pod rozbudowę świątyni.
Źródło: Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

4.02.1906 – 29.10.1911 r.

- Funkcję proboszcza parafii sprawuje ks. Władysław Żaboklicki, kanonik hon.

1907 r.

- Powstaje projekt rozbudowy kościoła autorstwa Hugona Kudery. W archiwum parafialnym zachowany jest częściowy projekt oraz szczegółowy kosztorys projektowanych przy rozbudowie prac.
- Zgodnie z zapisami księgi parafialnej rozchodów tego roku:
 - zapłaty ślusarzowi, cieśli, kowalowi i murarzowi, z czego temu ostatniemu przez cały rok wypłacano nawet pod dwie zapłaty w miesiącu co wskazuje na zintensyfikowanie prac murarskich;
 - uzupełnienia bieżącego wyposażenia kościelnego.

1907-1908 r.

- W archiwaliach parafialnych zachował się szczegółowy Kwitariusz wpłat imiennych na powiększenie kościoła parafialnego w Karczewie.

1908 r.

- Zgodnie z zapisami księgi parafialnej rozchodów tego roku:
 - zapłata za szyby w kościele i plebanii;
 - roboty ślusarskie;
 - zakupy dotyczące wyposażenia bieżącego kościoła.

5.11.1911 -1.07.1916 r.

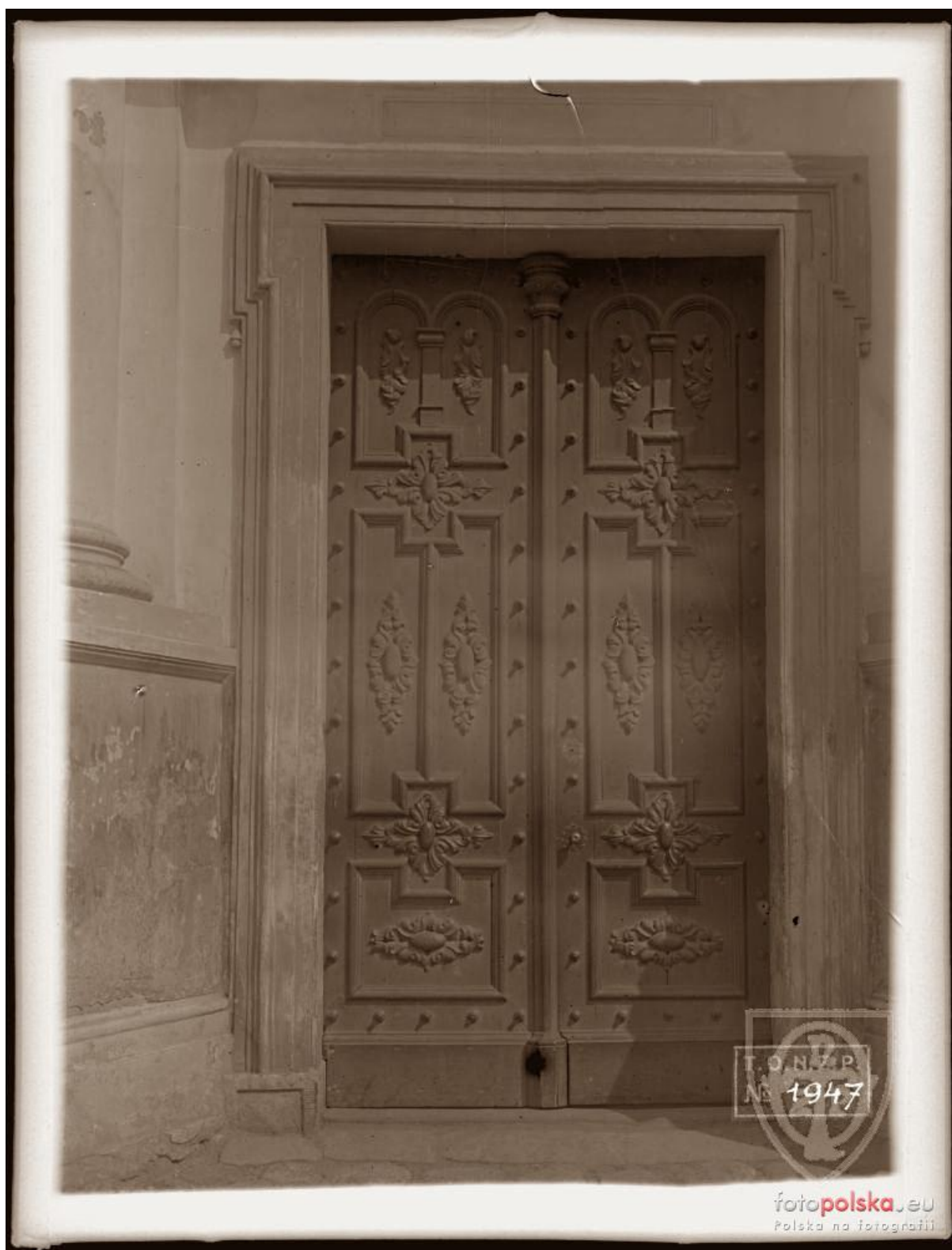
- Funkcję proboszcza parafii sprawuje ks. Klemens Ostrowski.

4. Fotografia sprzed 1910 r. przedstawiająca fasadę świątyni. Zbiory Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości. Numer inwentarzowy N-01941.

5. Fotografia z ok. 1912 r. Zbiory Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości.

6. Drzwi wejściowej projektu Andriollego. Fotografia z ok. 1912 r. Zbiory Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości.

7. Wnętrze kościoła. Fotografia z ok. 1912 r. Zbiory Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości.

8. Ambona. Fotografia z ok. 1912 r. Zbiory Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości.

9. Wnętrze Kaplicy Karczewskich. Fotografia z ok. 1912 r. Zbiory Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości.

10. Chrzcielnica. Fotografia z ok. 1912 r. Zbiory Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości.

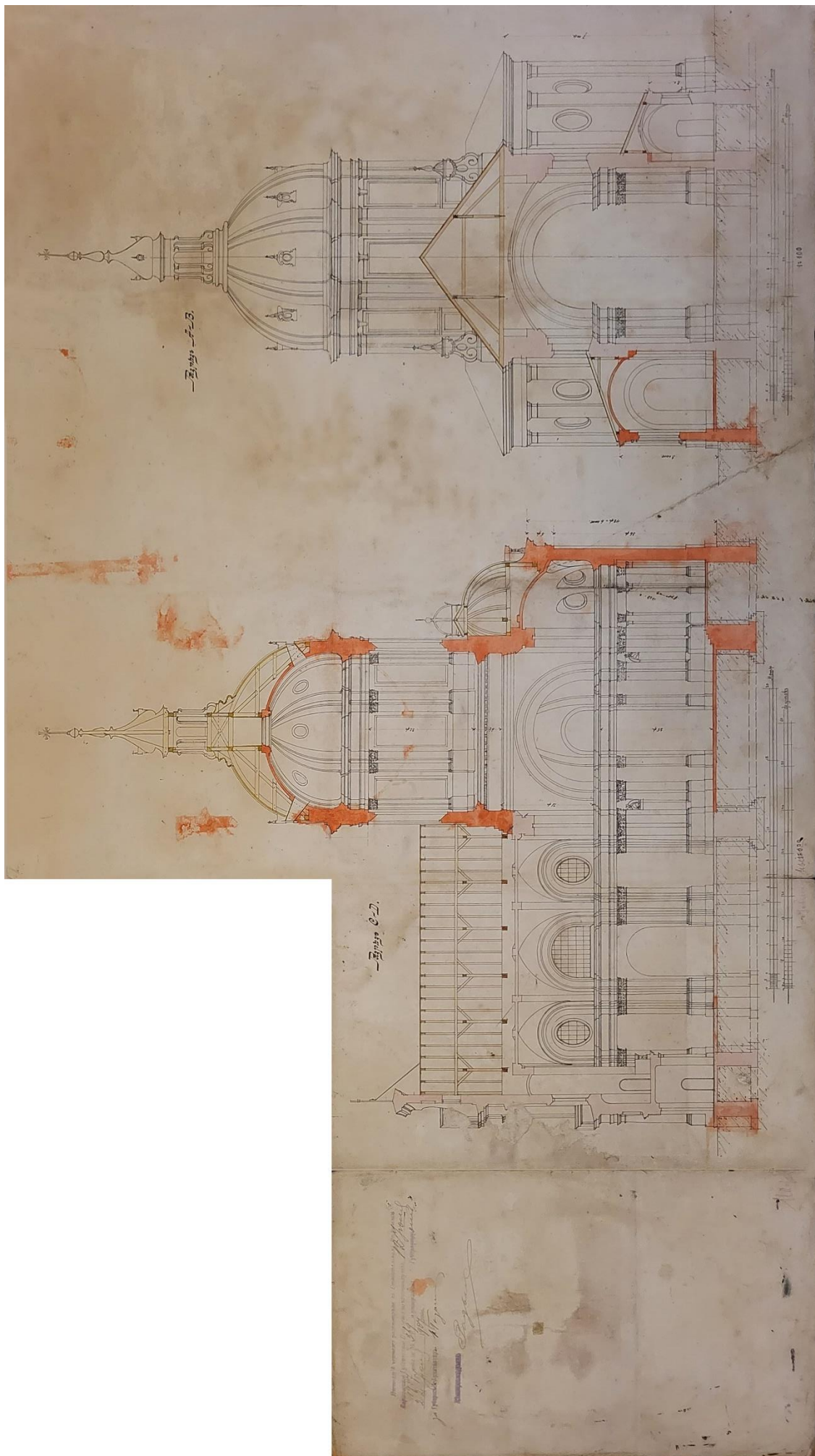

11. Wnętrze. Fotografia z ok. 1912 r. Zbiory Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości.

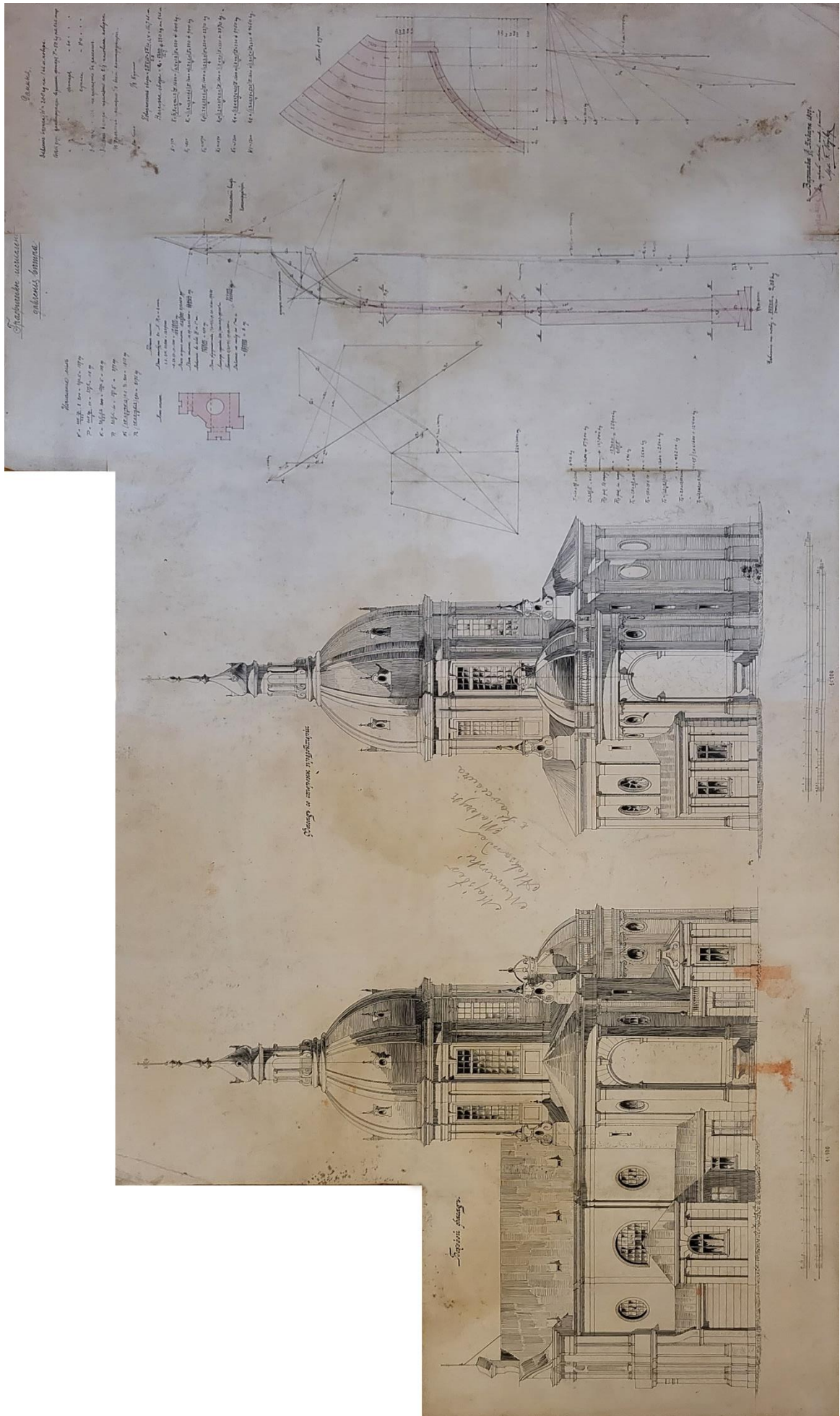
Agnieszka Kozłowska || Julita Wawrzeń
kozłowska.agnieszka.anna@gmail.com | 500 401 805

12. Tablica fundacyjna Melchiora Walbacha. Fotografia z ok. 1912 r. Zbiory Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości.

13. Zachowane archiwalne projekty przebudowy kościoła autorstwa Hugona Kudery z 1907 r. Zbiory Archiwum Parafii w Karczewie.

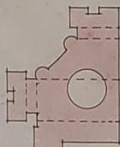
14. Zachowane archiwalne projekty przebudowy kościoła autorstwa Hugona Kudery z 1907 r. Zbiory Archiwum Parafii w Karczewie.

Трапезническо исцеление
gabrenijs kostrya

Нормирование сил

$$\begin{aligned}
 N &= \frac{140 \cdot 10^3}{1.1} \cdot 2.800 = 440 \cdot 10^3 \text{ кг} \\
 P &= 24 \cdot 10^3 \cdot 2.800 = 672 \cdot 10^3 \text{ кг} \\
 N_1 &= \frac{140 \cdot 10^3}{1.1} \cdot 2.800 = 440 \cdot 10^3 \text{ кг} \\
 P_1 &= 24 \cdot 10^3 \cdot 2.800 = 672 \cdot 10^3 \text{ кг} \\
 N_2 &= \frac{140 \cdot 10^3}{1.1} \cdot 2.800 = 440 \cdot 10^3 \text{ кг} \\
 P_2 &= 24 \cdot 10^3 \cdot 2.800 = 672 \cdot 10^3 \text{ кг}
 \end{aligned}$$

Точка опоры

Точка опоры

Ванька 20. F. R. a - 4.000.
 1.0. 10. 22000 - 122000
 - 4.20. 10. 1000 - 110000
 Ванька опоры 1000. 100000 371000 кг
 Ванька опоры 1000. 100000 371000 кг
 Ванька опоры 1000. 100000 371000 кг
 Ванька опоры 1000. 100000 371000 кг
 Ванька опоры 1000. 100000 371000 кг

Данные

Величина шпона $N = 200$ кг на 1 м ш. шпона.
 Все грузы концентрированы в центре пролета $P = 50$ кг на 1 м шпона
 Шпона $60 \cdot \dots$
 Купина $40 \cdot \dots$
 Шпона $1/8$ шпона на шпонах в расщелинах.
 Шпона $1/8$ шпона на шпонах в расщелинах.
 Шпона $1/8$ шпона на шпонах в расщелинах.

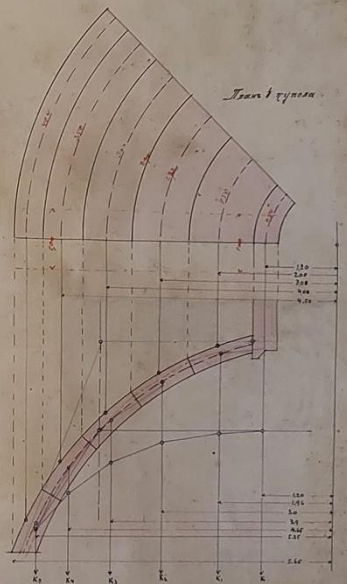
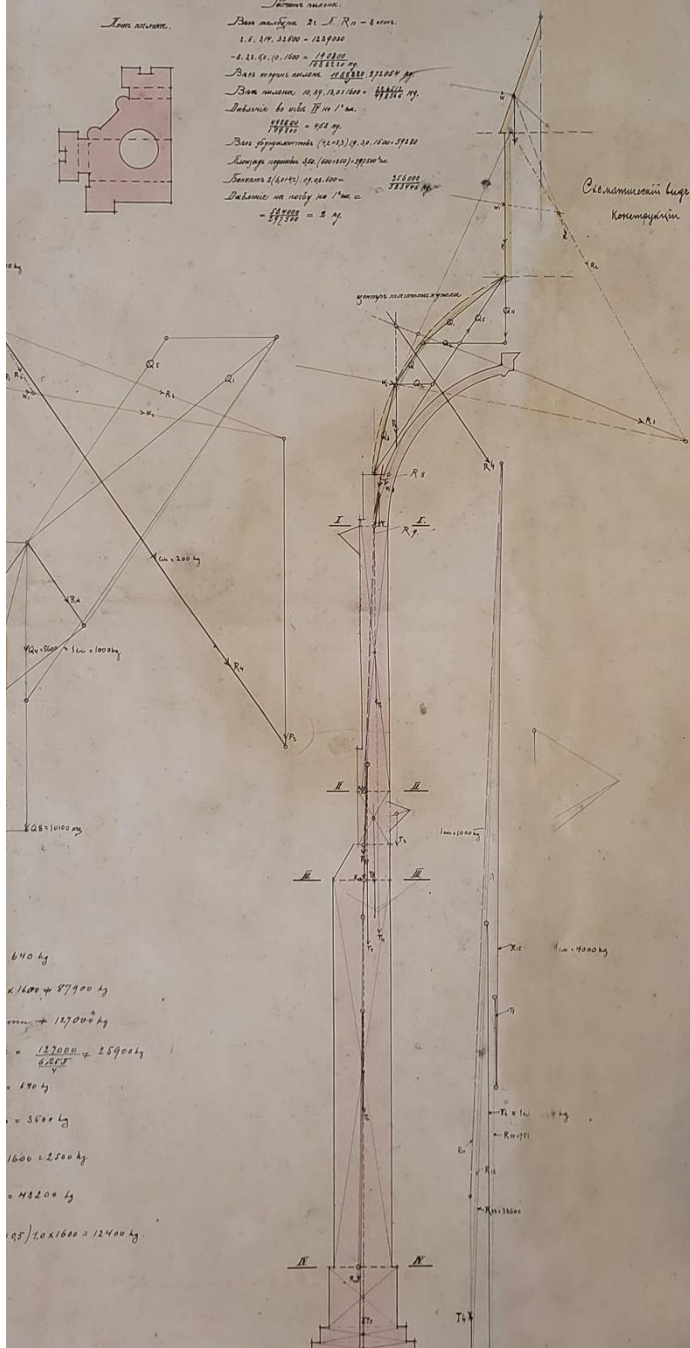
на шпонах

$1/8$ Купина

Повышение шпона $275,15 \times 27,15 \times 1,4 \times 16,7$ л. ш.
 Высота шпона $40 \times 5800 \pm 350$ кг на 1 м ш.

$K_1 = 700$	$K_1 = \frac{140 \times 10^3 \times 1,2}{4} \times 1600 + \frac{0,4 \times 10^3}{4} \times 350 + 600$ кг.
$K_2 = 800$	$K_2 = \frac{140 \times 10^3 \times 1,2}{4} \times 1600 + \frac{0,4 \times 10^3}{4} \times 350 + 900$ кг.
$K_3 = 1070$	$K_3 = \frac{140 \times 10^3 \times 1,2}{4} \times 1600 + \frac{0,4 \times 10^3}{4} \times 350 + 2370$ кг.
$K_4 = 1070$	$K_4 = \frac{140 \times 10^3 \times 1,2}{4} \times 1600 + \frac{0,4 \times 10^3}{4} \times 350 + 2370$ кг.
$K_5 = 1500$	$K_5 = \frac{140 \times 10^3 \times 1,2}{4} \times 1600 + \frac{0,4 \times 10^3}{4} \times 350 + 3950$ кг.
$K_6 = 1300$	$K_6 = \frac{140 \times 10^3 \times 1,2}{4} \times 1600 + \frac{0,4 \times 10^3}{4} \times 350 + 4650$ кг.

Средноточечный шаг
Контражурный

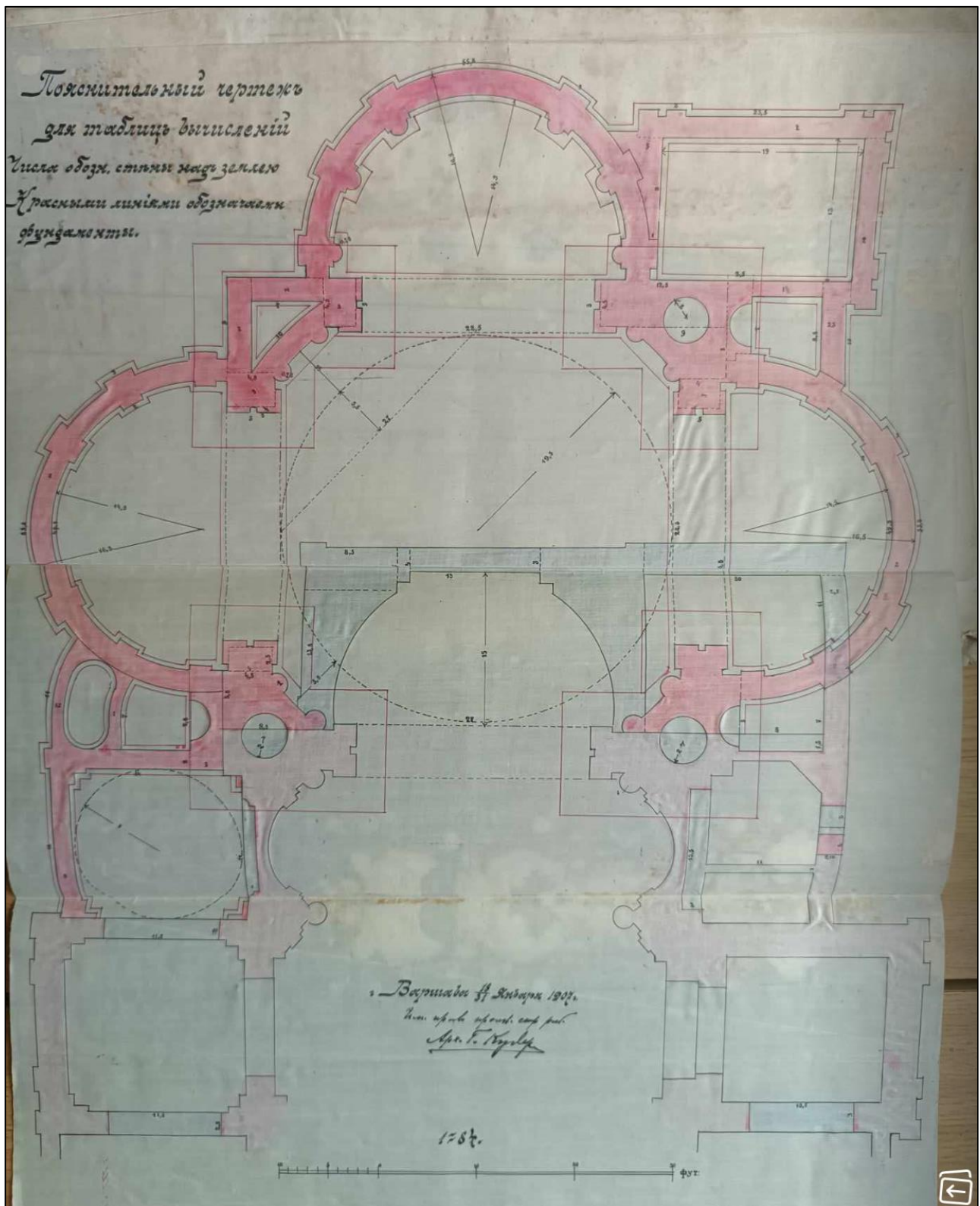

640 кг
 $1,100 \times 877900$ кг
 $1,100 \times 137000$ кг
 $1,100 \times 259000$ кг
 $1,100$ кг
 5500 кг
 1600 ± 2500 кг
 18200 кг
 $0,5 \times 10 \times 1600 = 12400$ кг

Габариты на шпонах $= \frac{88500}{700 \times 100} = 2,08$ кг

Варшава 11. Января 1903.
 Инженер
 Инженер
 Инженер

15. Zachowane archiwalne projekty przebudowy kościoła autorstwa Hugona Kudery z 1907 r. Zbiory Archiwum Parafii w Karczewie.

16. Zachowane archiwalne projekty przebudowy kościoła autorstwa Hugona Kudery z 1907 r. Zbiory Archiwum Parafii w Karczewie.

17. Fotografia z ok. 1913 r. przedstawiająca front kościoła. Źródło: K. Guttmejer, *Kościół w Karczewie pod Warszawą*- Kwartalnik Architektury i Urbanistyki, t. 37, 1992 r.

1911-1915 r.

(choć w wielu opracowaniach podane są daty 1911-1913 r.)

- Rozbudowa kościoła według projektu architekta Hugona Kudery. Jednakże nie zrealizowano wszystkich założeń projektowych. Podczas prac wykonano:
 - Powiększenie świątyni w części czołowej (przed pracami prezbiterium zaczynało się zaraz za lokalizacją ambony);
 - w miejscu wschodniej części barokowej budowli dodano eklektyczny transept i prezbiterium na planie trójkąta – każde zamknięte półkole ramię otrzymało także spłaszczoną kopułę;
 - wybudowano dwie kaplice przy elewacji zachodniej, zaś tę pw. św. Antoniego zwieńczono kopułą;
 - wybudowano wieżyczki, zakrystię i składzik;
 - na skrzyżowaniu naw umieszczono nowe, jednakże analogiczne do form historycznych pilastry i kolumny. W kapitelach powielono motyw akantu, zaś we fryzie motyw rozetki. Skopiowano także wydatny gzyms nad fryzem. Ołtarze boczne nawiązują wystrojem do ołtarza głównego.
 - pod nowe elementy świątyni wykonano także nowe fundamenty na głębokość 4 metrów. Zgodnie z zapisami kosztorysów: wykopy pod absydę, dwie kolumny, pilastry, dwa dobudowane pilastry oraz dwie boczne absydy, wykonanie fundamentów pod kaplicę boczną wraz z pilastrami.
 - prawdopodobnie z tego okresu pochodzą ołtarze stiukowe.
- przy prezbiterium wykonano następujące prace remontowe:
 - rozebranie ścian ceglanych,
 - wybitcie w pilastrach miejsca na klatki schodowe,
 - skucie tynku ściennego i wybitcie w ścianie arkady otworu na okno,
 - cegłę nadającą się do użycia wykorzystano ponownie w nowym prezbiterium.
 - tynkowanie zewnętrznych i wewnętrznych ścian prezbiterium oraz kaplic z pilastrami i kolumnami. Zmieniono skład tynku, aby otynkować już dwukrotnie tynkowane powierzchnie, co miało dać efekt gładkich i równych ścian.
- zakupiono także pięć sztuk drzwi jednoskrzydłowych oraz trzy sztuki okien drewnianych.
- wprowadzono dwa nowe witraże z wizerunkiem św. Aleksandra oraz św. Marcina.
- dobudowanie kaplicy kopułowej nad ołtarzem św. Antoniego wystawionego po pożarze w 1865 r. fundacji rodziny Kurtzów.
- prace ziemne i murarskie były wykonane bezpłatnie przez mieszkańców Karczewa.
- podczas niniejszej przebudowy tablica Walbacha została wmurowana w obecną lokalizację kruchty bocznej przy zejściu do piwnicy.

- Zgodnie z zapisami Karola Guttmejera południowa ściana transeptu przebudowanego przez Hugona Kuderego stoi na fundamentach starej zakrystii. Fragmenty starych ceglanych fundamentów posadowionych na ławie z dużych kamieni polnych są widoczne przy zejściu do kotłowni przy południowym ramieniu transeptu

Z zapisów archiwaliów parafialnych można dodatkowo przedłożyć konkretne zapisy dotyczące dat, zakresów i wykonawców przy kolejnych etapach prac. Przedstawiają się one w następujący sposób:

- W 1912 r. w ramach prowadzonych prac odnotowano znaczne wydatki murarskie oraz na kładzenie blachy cynkowanej. Ponadto pojawia się dużo wydatków na ślusarza, murarza p. Czarnowskiego i cieślę.
- Zachowały się także dokumenty z 1912 r. potwierdzające zapłaty dla Budowniczego Kudery za przyjazdy na budowę np. w dniu 2.09.1912 r.
- W 1912 r. w ramach prowadzonego remontu przeprowadzono renowację dwóch relikwiarzy.
- W styczniu i marcu 1913 r. witrażysta p. Białkowski otrzymuje zapłaty za witraże, w tym w marcu za witraże aniołów.
- 14.03.1913 r. p. Sobczak- Sobczyński otrzymuje zapłatę za koronę (ołtarzową?).
- W dniach 12.04.1913 r. i 15.04.1913 r.– 20 worków gipsu, za które murarz Czarnowski dostaje zapłatę.
- W okresie kwiecień – czerwiec 1913 r. – zakupy blachy, deski, trzciny i 15 arkuszy blachy miedzianej.
- W dniu 26.06.1913 r. kamieniarz p. Rudnicki otrzymuje zadatek na ołtarz.
- W dniu 14.08.1913 r. zapłata za złoto do krzyża na kościele.
- W dniu 23.08.1913 r. ozłocenie krzyża na kościele.
- W dniu 28.08.1913 r. zakup farby do dekoracji.
- W dniu 6.09.1913 r. zakup deski na ławki.
- W dniu 7.10.1913 r. zapisano poniesione wydatki na posadzkę.
- W dniu 21.11.1913 r. odnotowano zapłaty za prace przy ołtarzu św. Antoniego, przy Wielkim Ołtarzu i przy „kolorowych oknach” czyli witrażach.
- W okresie styczeń- czerwiec 1914r. odnotowane są zapłaty p. Małkowskiemu będący artystą malarzem – pieniądze wysyłane do Monachium.
- W dniu 2.05.1914 r. odnotowana zapłata dla fabryki płytek ceramicznych Dziewulski & Lange kładzionych na posadzkę.
- W dniu 12.07.1914 odnotowano zapłatę dla p. Markiewicz/Mackiewicz? będącego warszawskim „bronzownikiem”.
- W dniu 1.08.1914 r. p. Załuski złotnik otrzymuje zapłatę za złocenie ołtarzy.

- W styczniu 1915 r. p. Załuski złotnik otrzymuje kolejne transze zapłaty z złocone ołtarzy.
- W okresie luty – marzec 1915 r. fabryka Dziewulski & Lange otrzymała dalsze transze zapłaty za wykonywanie posadzek.
- W dniu 5.05.1915 r. odnotowana zapłata za srebrny kielich.
- W dniu 8.06.1915 r. odnotowano zapłatę dla p. Giełżyńskiego z Warszawy z Brackiej 20, prawdopodobnie za dywany do kościoła.
- W dniu 12.10.1915 r, p. Mackiewicz bronzownik otrzymuje kolejną zapłatę.
- W dniu 12.11.1915 r. p. Jan Rudnicki, kamieniarz otrzymuje zapłatę.
- Między 1913-1915: wykonanie na zlecenie Proboszcza ks. Ostrowskiego czterech obrazów Ewangelistów umieszczonych przy nowym wielkim ołtarzu. Niniejsze zlecenie należy prawdopodobnie łączyć z zapłatami słanymi do Monachium do artysty-malarza, p. Małkowskiego, odnotowane w styczniu – czerwcu 1914 r.
- W niniejszym okresie odnowiono także obraz Andriollego *Chrystus w Grobie*, jednakże w sposób zacierający jego pierwotne wartości.

1915 r.

- Konsekracja rozbudowanego kościoła przez kardynała Aleksandra Kakowskiego.

1916 r.

- 31.05 odnotowana zapłata za figurę Jezusa, a także przedpłatę na konto wykonania instalacji elektrycznej.

2.07.1916 – 24.02.1918 r.

- Funkcję proboszcza pełni ks. Władysław Żaboklicki (powtórnie).

27.02.1918 – 2.04.1918 r.

- Funkcję proboszcza pełni ks. Michał Urbanowicz (wikary zastępczy).

7.04.1918 – 30.03.1922 r.

- Funkcję proboszcza pełni ks. Michał Pogorzelski, kanonik hon.

2.04.1922 – 6.12.1925 r.

- Funkcję proboszcza pełni ks. Feliks Tacikowski.

1925 r.

- Parafia podpisała mowę z Polską Spółką Pozłotników w osobie p. H. Nowakowskiego na wykonanie dwóch kompletów ławek dębowych do kościoła. W jednym komplecie zakładano pięć ławek dębowych.

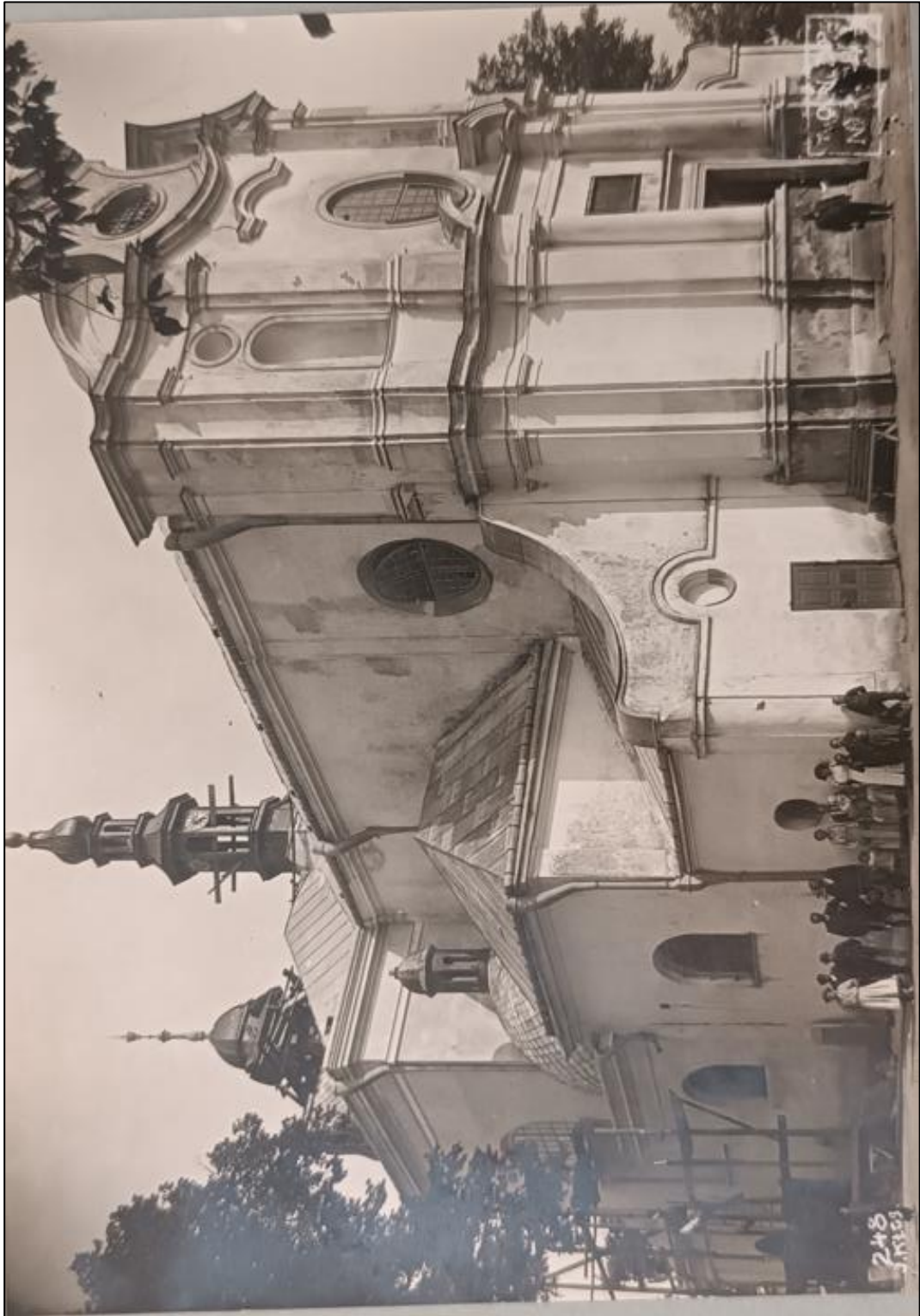
18. Fotografia z 1911 r. przedstawiająca płaskorzeźbę kamienną z kościoła w Karczewie.
Zbiory: Archiwum Biblioteki Narodowej.

19. Fotografia z 1920 r. przedstawiająca tablicę Melchiora Walbacha z kościoła w Karczewie. Zbiory: Archiwum Biblioteki Narodowej.

20. Fotografia z okresu przedwojennego. Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

21. Fotografia z okresu przedwojennego. Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

17.03.1925

- Zachowała się oferta w zbiorach archiwalnych parafii od pracowni artystycznej W. Gontarczyka na wykonanie tabernakulów według projektu architekta Hugona Kudery oraz kosztorys na Wielki Ołtarz również według jego projektu.

8.12.1925 – 9.01.1926 r.

- Funkcję proboszcza pełni ks. Władysław Marcinowski (wikary zastępczy).

9.01.1926 – 14.07.1953 r.

- Funkcję proboszcza pełni ks. Józef Stolarki, kanonik hon.

11.05.1927 r.

- W zbiorach archiwalnych parafii zachowała się treść projektu i kosztorysu dotyczącego projektowanego remontu Wielkiego Ołtarza oraz prezbiterium. W ramach remontu zakładano:
 - Wielki Ołtarz: wyszpachlowanie, wyszlifowanie, marmoryzacje i lakierowanie, złocenia wskazanych w projekcie konkretnych elementów.
 - wymalowanie apsydy w formie niebieskiego tła, na którym złote gwiazdki, a na takowym na obłokach koronacja Matki Boskiej.
 - przyozdobienie arkady ornamentacją według załączonego szkicu (brak szkicu).

1929 r.

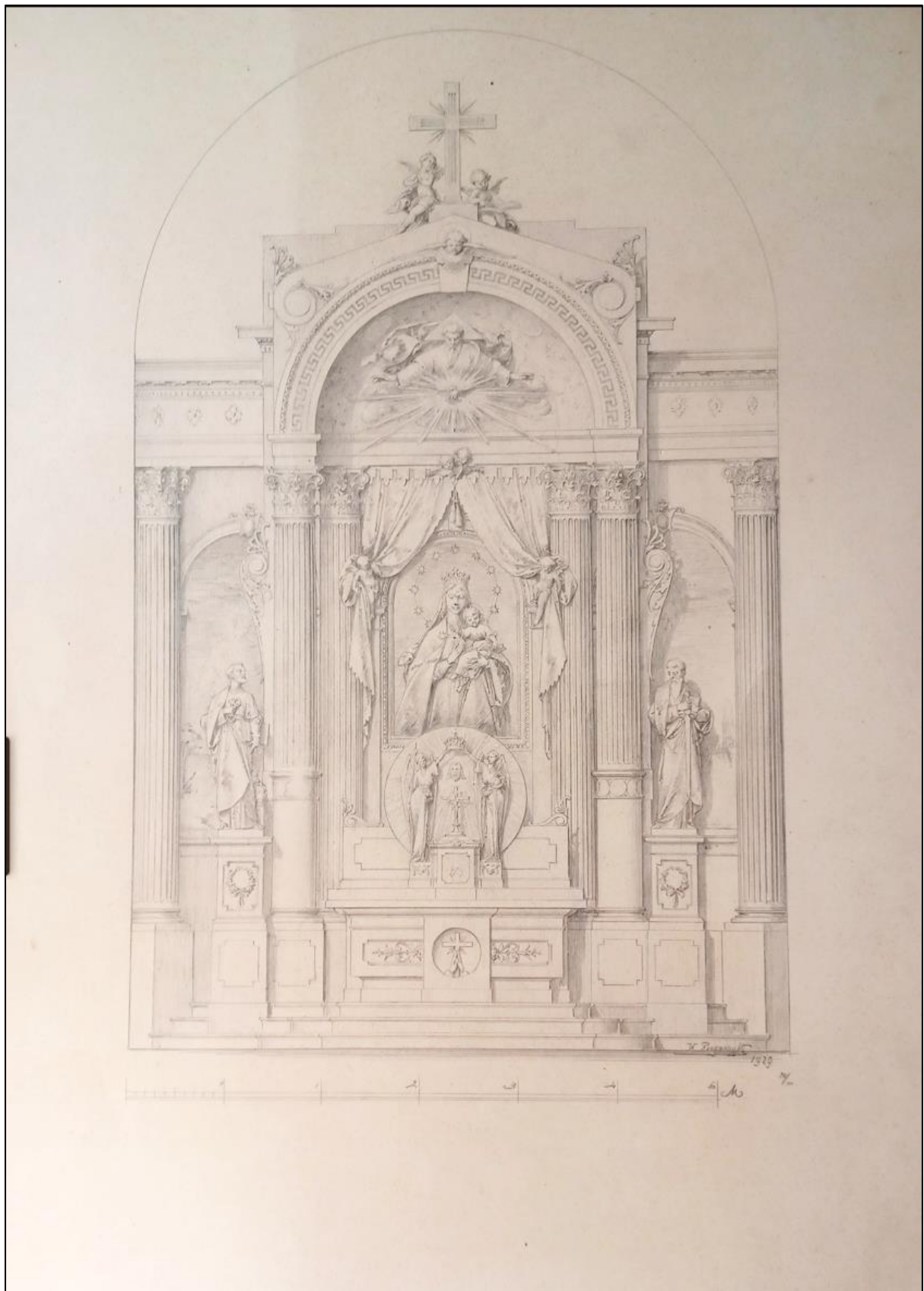
- Kolejny wielki pożar w Karczewie – brak informacji o zniszczeniach kościoła.

1930 r.

- Znaczące wydatki na Wielki Ołtarz oraz na dzwony kościelne.
- W księgach odnotowano również malowanie kościoła – zapłata o znacznej kwocie.

07-08.1931 r.

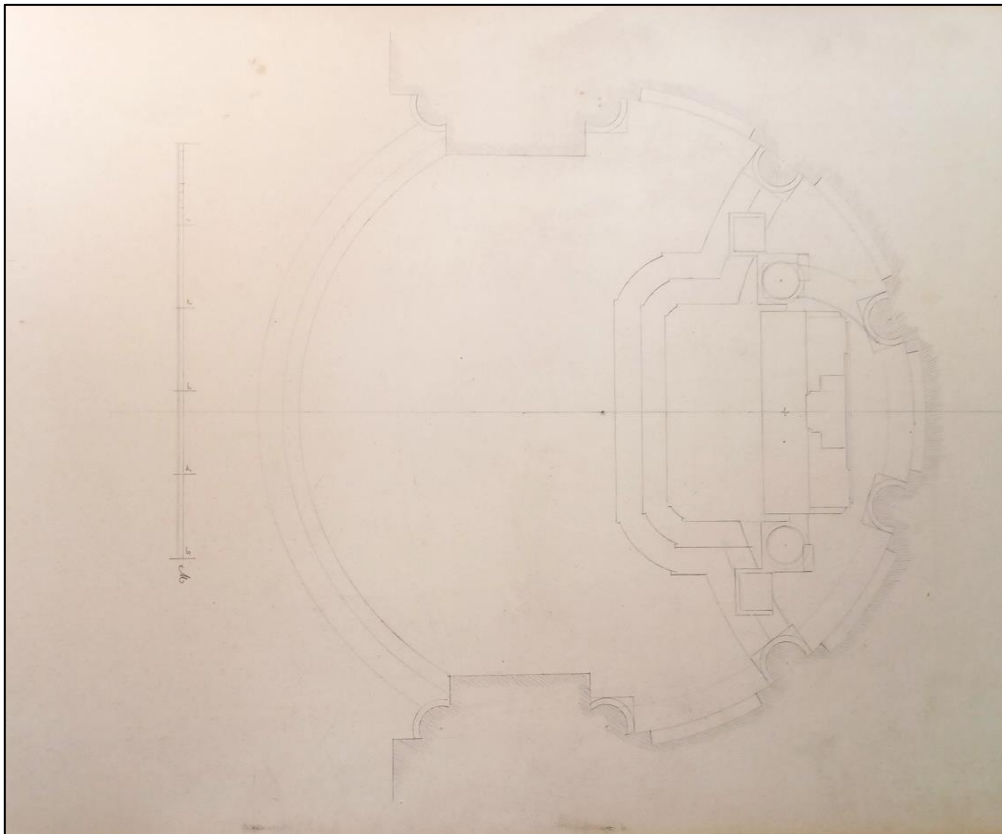
- W księgach parafialnych zapisana znacząca kwota opłacona za malowanie kościoła przez p. Służewskiego;
- Ponadto zapisano również o zapłacie dla p. Pyliński pozłotnika za pozłocenie ołtarza.
- Odnotowano także zapłatę za sukno do obrazu MB w Ołtarzu Wielkim;
- Przeznaczono znaczące kwoty na reparacje dachów. tynków i roboty malarskie.

22. Projekt ołtarza z 1929 r. Zbiory Archiwum Parafialnego w Karczewie.

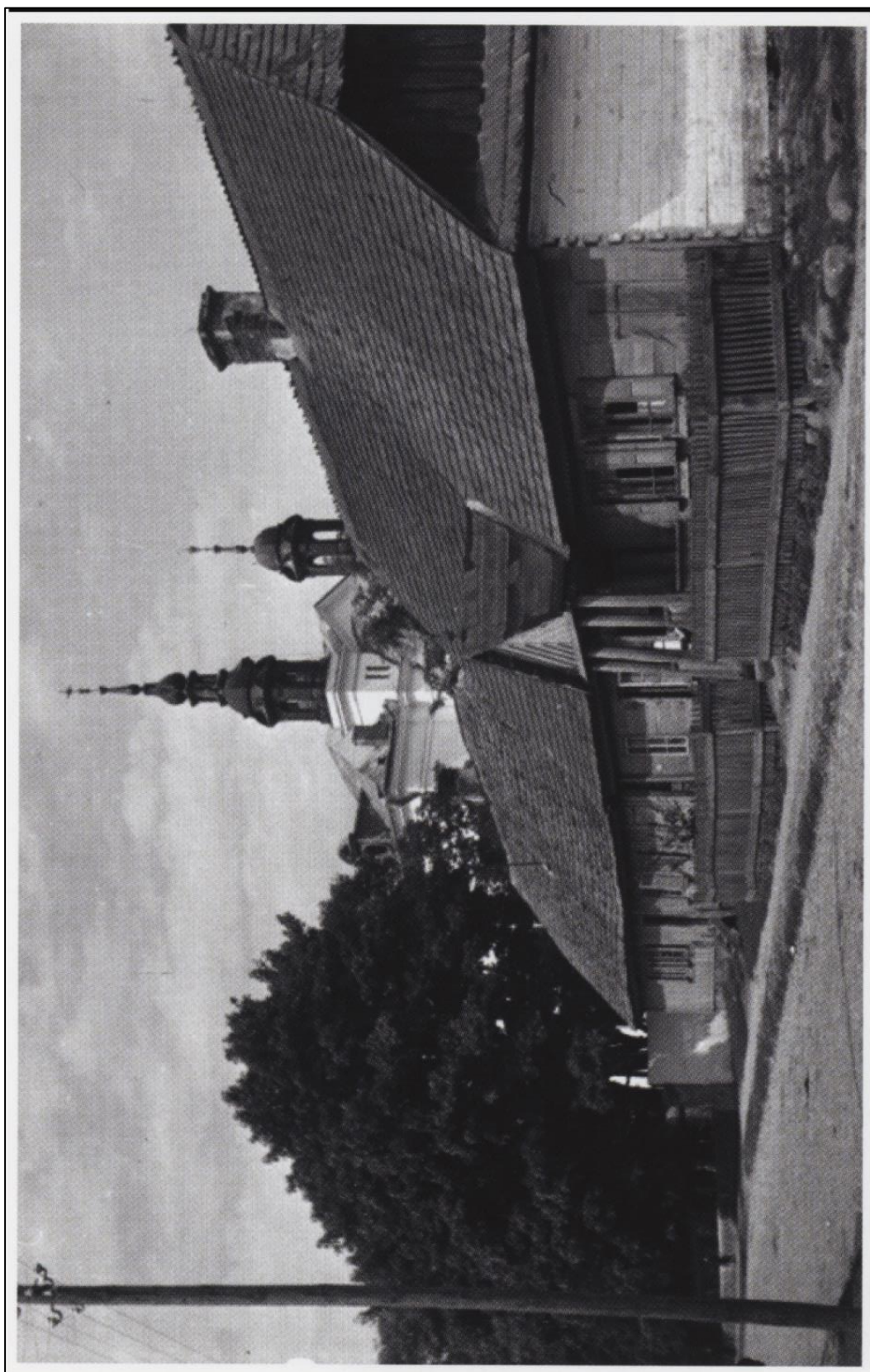
23. Prawdopodobnie dalsza część projektu ołtarza z 1929 r. Zbiory Archiwum Parafialnego w Karczewie. Brak datowania.

24. Rzut ołtarza z 1929 r. Zbiory Archiwum Parafialnego w Karczewie.

25. Plan zagospodarowania gruntów Karczewa z 1931 r. Źródło: Zbiory Archiwum Parafialnego w Karczewie.

26. Zdjęcie przedwojenne kościoła w Karczewie (na drugim planie).
Źródło: Urząd Miejski w Karczewie, „Gmina Karczew na starej fotografii”, 2020 Karczew.

1932 r.

- W styczniu wykonano reparację zegara wieżowego i żyrandola kościelnego.

1934 r.

- Odnotowano wydatki poniesione na zakup blachy na kościół.

1941 r.

- Konfiskata trzech zabytkowych dzwonów przez Niemców.

07.1944-01.1945 r.

- Z uwagi na prowadzony ostrzał artyleryjski jakim rażony był Karczew ze względu na zatrzymanie się frontu na linii Wisły, świątynia ucierpiała w tym okresie. Jednym ze szczególnych powodów ostrzału kościoła było ustanowienie w nim z racji na znaczną wysokość punktów obserwacyjnych okolicy. Na wieży działał również aparat radiowy, wbrew zakazu okupanta.
- Nastąpiło wówczas uszkodzenie dachu, części sklepienia i szczytu fasady. Podczas ostrzału artyleryjskiego uszkodzona została prawa wieżyczka świątyni. Zniszczeniu uległa na pewno kopuła główna nawy świątyni.

27. Fotografia z 1944 r. ze zbiorów Genowefy Rębkowskiej ukazująca utraconą podczas działań wojennych wieżę. Źródło: R. Skwara, Czy powstanie muzeum historii Karczewa [w:] *Głos Karczewa*, 1998 nr 6, s. 8.

1945 r.

- Zniszczenia dość szybko naprawiono po zakończonej wojnie. Nawa świątyni została odbudowana przez mistrzów murarskich p. Karola Sielskiego i p. Karola Nordenburga.
- Zbierano datki na odbudowę karczewskich organów.
- Odnotowano zapłaty za roboty ciesielskie (p. Marczak), ślusarskie (p. Laskus), murarskie (p. Nordenburg), blacharskie (p. Jedliński) oraz malarskie w kościele, zakupiono szkło do kościoła i oszklono zakrystii, zakupiono krokwie, belki i deski (p. Skwara i p. Bąk), zakup szyby kościelnych, zakup cegieł, remont organów, zakup dachówek, zakup cementu (kilkukrotne zapisy – ponad 700 kg), zapłata za usługi betoniarskie (p. Nordenburg), zakup wapna, wykonanie wieżyczek, drzwi do piwnicy, remont ogrodzenia.
- Odnotowano hasło „zakończenie prac remontowych kościoła”.

1946 r.

- Ufundowanie nowych dzwonów kościelnych o wadze 554 kg, 346 kg oraz 170 kg.
- Odnotowano wydatki w archiwach parafialnych za: blachę, dachówkę, cegłę, wapno, cement, krokwie, szkło z oszkleniem, opłacenie murarzy, cieśli, blacharza, ślusarza, stolarza, dekarza. Wykonano remont wieżyczki, organów i żyrandoli.
- Remont dachu wykonywany przez p. Nordenburga.

28. Fotografia dzwonnicy kościelnej po 1945 r. Zbiory prywatne.

29. Fasada elewacji kościoła w Karczewie.

P. Bohdziewicz, *Kościół późnobarokowy w Karczewie*, [w:] *Biuletyn Historii Sztuki i Kultury*, 1947, Zakład Architektury Polskiej i Historii Sztuki.

[Agnieszka Kozłowska](#) || [Julita Wawrzeńnik](#)
kozłowska.agnieszka.anna@gmail.com | 500 401 805

30. Kościół w Karczewie fragment wnętrza kaplicy.
P. Bohdziewicz, *Kościół późnobarokowy w Karczewie*, [w:] *Biuletyn Historii Sztuki i Kultury*, 1947, Zakład Architektury Polskiej i Historii Sztuki.

31. Nawa główna.

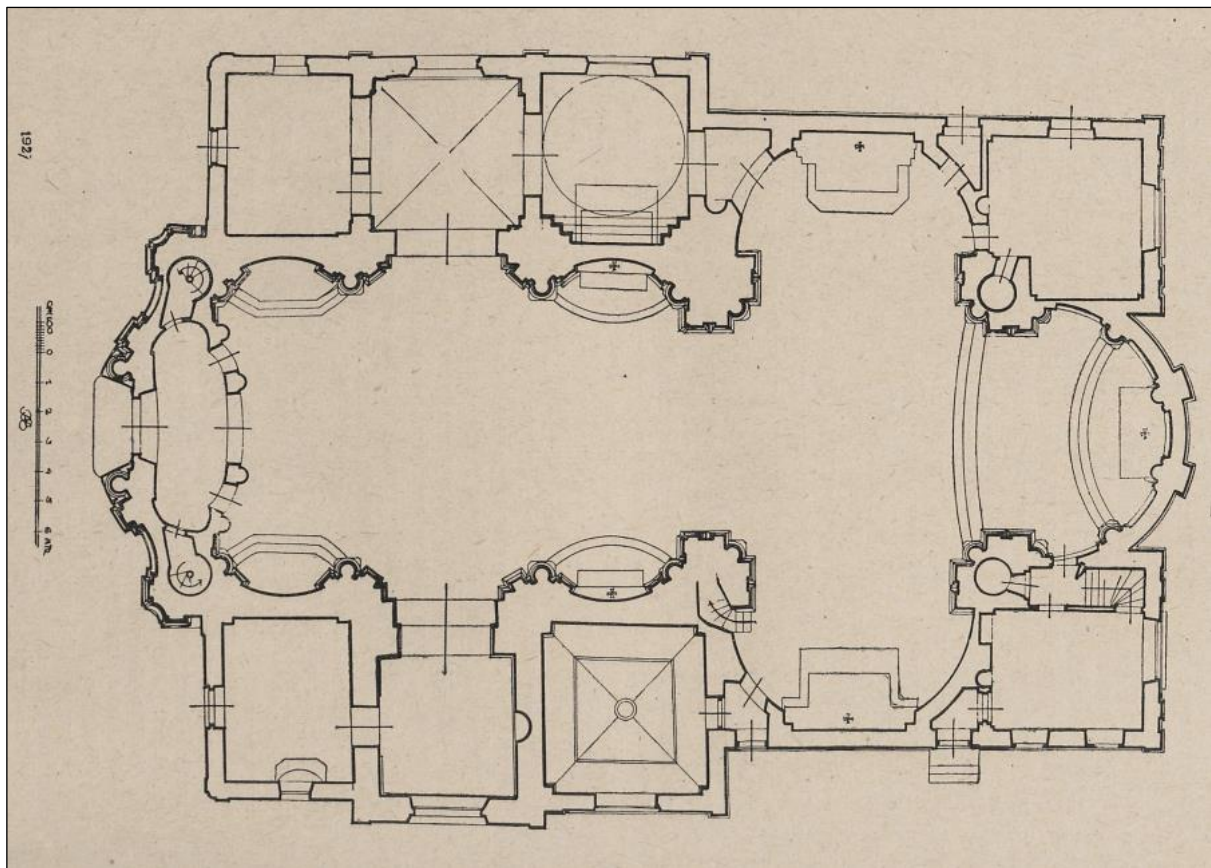
P. Bohdziewicz, Kościół późnobarokowy w Karczewie, [w:] Biuletyn Historii Sztuki i Kultury, 1947, Zakład Architektury Polskiej i Historii Sztuki.

Agnieszka Kozłowska || Julita Wawrzeńnik
kozłowska.agnieszka.anna@gmail.com | 500 401 805

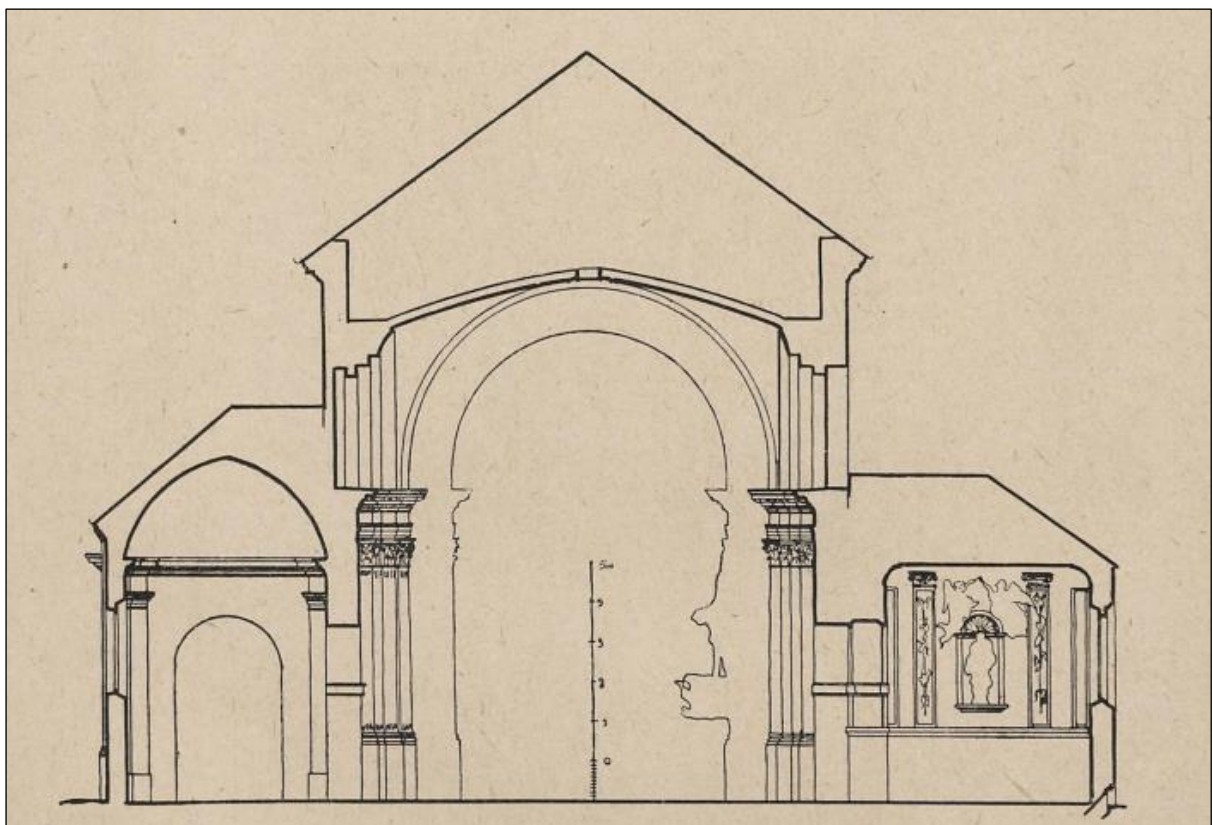

32. Fragment nawy głównej.

P. Bohdziewicz, Kościół późnobarokowy w Karczewie, [w:] *Biuletyn Historii Sztuki i Kultury*, 1947, Zakład Architektury Polskiej i Historii Sztuki.

33. Rzut kościoła w Karczewie według Piotra Bohdziewicza z 1947 r.,
 P. Bohdziewicz, *Kościół późnobarokowy w Karczewie*, [w:] *Biuletyn Historii Sztuki i Kultury*,
 1947, Zakład Architektury Polskiej i Historii Sztuki.

9. Przekrój poprzeczny kościoła w Karczewie według Piotra Bohdziewicza z 1947 r.,
 P. Bohdziewicz, *Kościół późnobarokowy w Karczewie*, [w:] *Biuletyn Historii Sztuki i Kultury*,
 1947, Zakład Architektury Polskiej i Historii Sztuki.

34. Tablica Walbacha, P. Bohdziewicz, Kościół późnobarokowy w Karczewie, [w:] *Biuletyn Historii Sztuki i Kultury*, 1947, Zakład Architektury Polskiej i Historii Sztuki.

35. Fotografia dzwonnica. P. Bohdziewicz, Kościół późnobarokowy w Karczewie, [w:] *Biuletyn Historii Sztuki i Kultury*, 1947, Zakład Architektury Polskiej i Historii Sztuki.

36. Fotografia powojenna ze zbiorów Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

37. Fotografia powojenna ze zbiorów Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

Agnieszka Kozłowska || Julita Wawrzeniuk
kozłowska.agnieszka.anna@gmail.com | 500 401 805

38. Fotografia powojenna ze zbiorów Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

39. Fotografia powojenna ze zbiorów Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

1953 r.

- Wykonywane są prace blacharskie, zakup cegieł i roboty murarskie.

1954 r.

- Funkcję proboszcza pełni ks. Edward Święcki.
- Zdiagnozowane zawilgocone mury kościoła. Jako remedium na zawilgocenie wykonano cementowe fartuchy dookoła fundamentów oraz odpływ wody deszczowej od rynien.
- Odnotowano zapłaty za prace blacharskie.

1955 r.

- Odnotowano malowanie zakrystii oraz nakłady na odnowienie figury serca Jezusowego.
- Zakup dachówki.

1957 r.

- Zakup dachówki.
- Odnotowano zapłaty za „remont muru – karpiówka zakrystia” (?).
-

1958 r.

- Wykonanie inwentaryzacji kościoła parafialnego przez J. Maciejewskiego.
- Prawdopodobnie wykonane w związku z wpisem tegoż samego roku do rejestru zabytków całego kościoła wraz z wyposażeniem, najbliższym otoczeniem oraz dzwonnica pod numerem 1043/104.
- Wybudowanie w obiekcie kotłowni pod zakrystią.

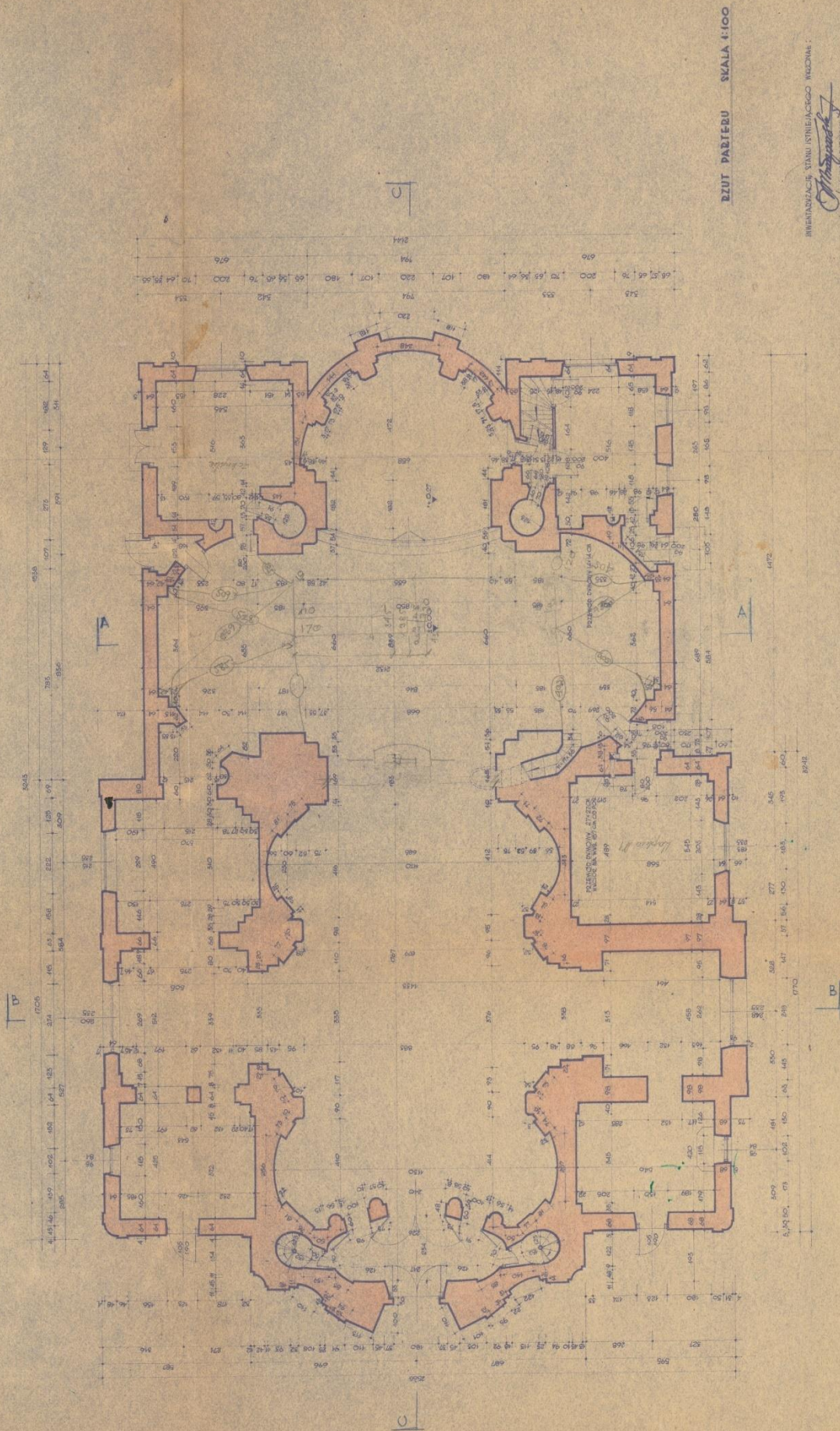
1959 r.

- Notatka z 30.07. informująca o wykonywaniu samowoli budowlanej w kościele w zakresie wykonywania w jednej z kaplic prac rzeźbiarskich bez pozwolenia konserwatorskiego. Urząd konserwatorski wskazywał, iż wystrój rzeźbiarski kaplicy winien być wykonany w stiuku.
- Odnotowano wydatki na naprawę dachu kościoła (blacha i rynny), naprawę schodków przy kaplicy i zakrystii.

1960 r.

- Zakup cementu do zabezpieczenia fundamentów kościoła.
- Pozłocenie zabytkowego feretronu.

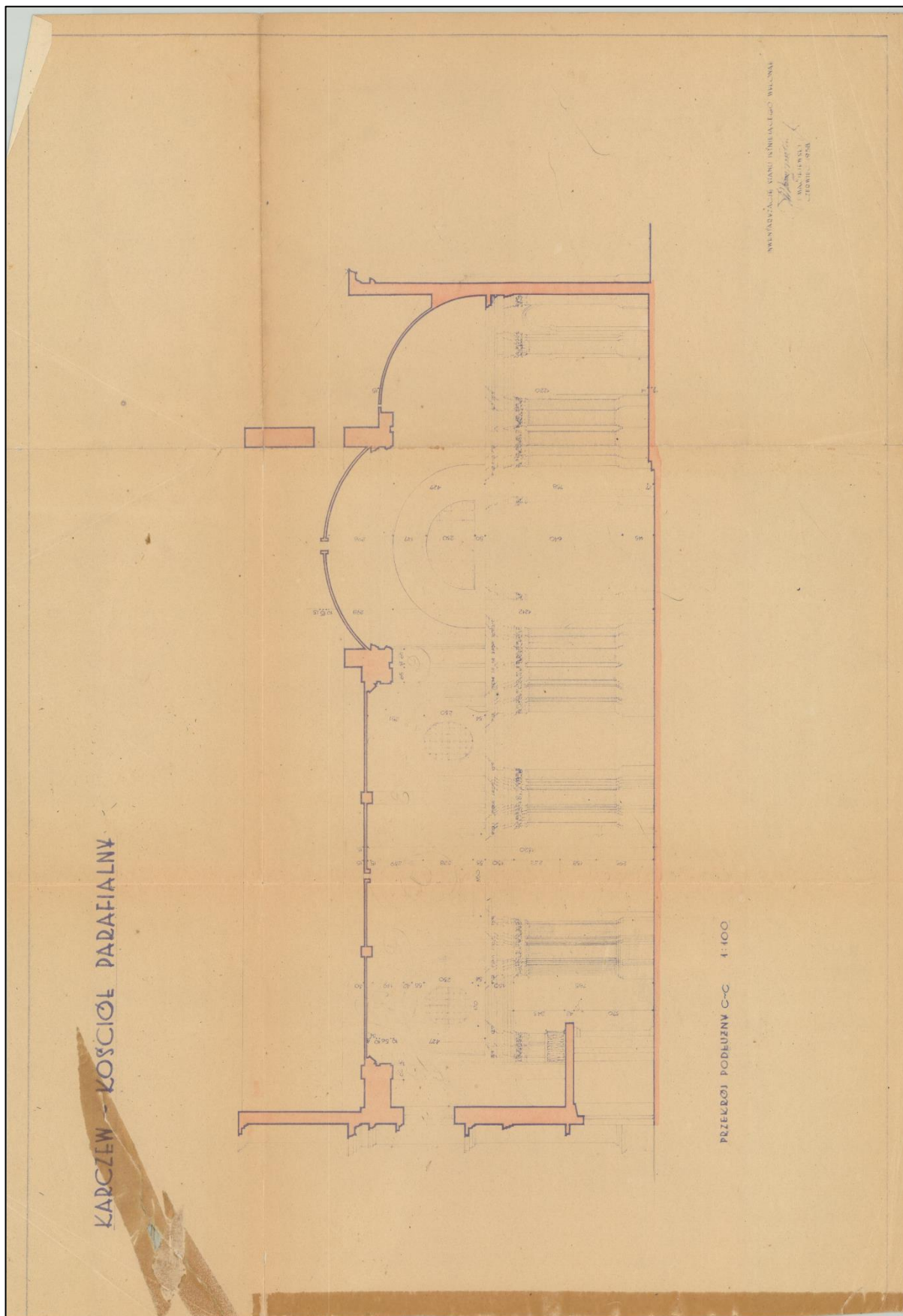
KARCZEW ~ KOŚCIÓŁ PARAFIALNY

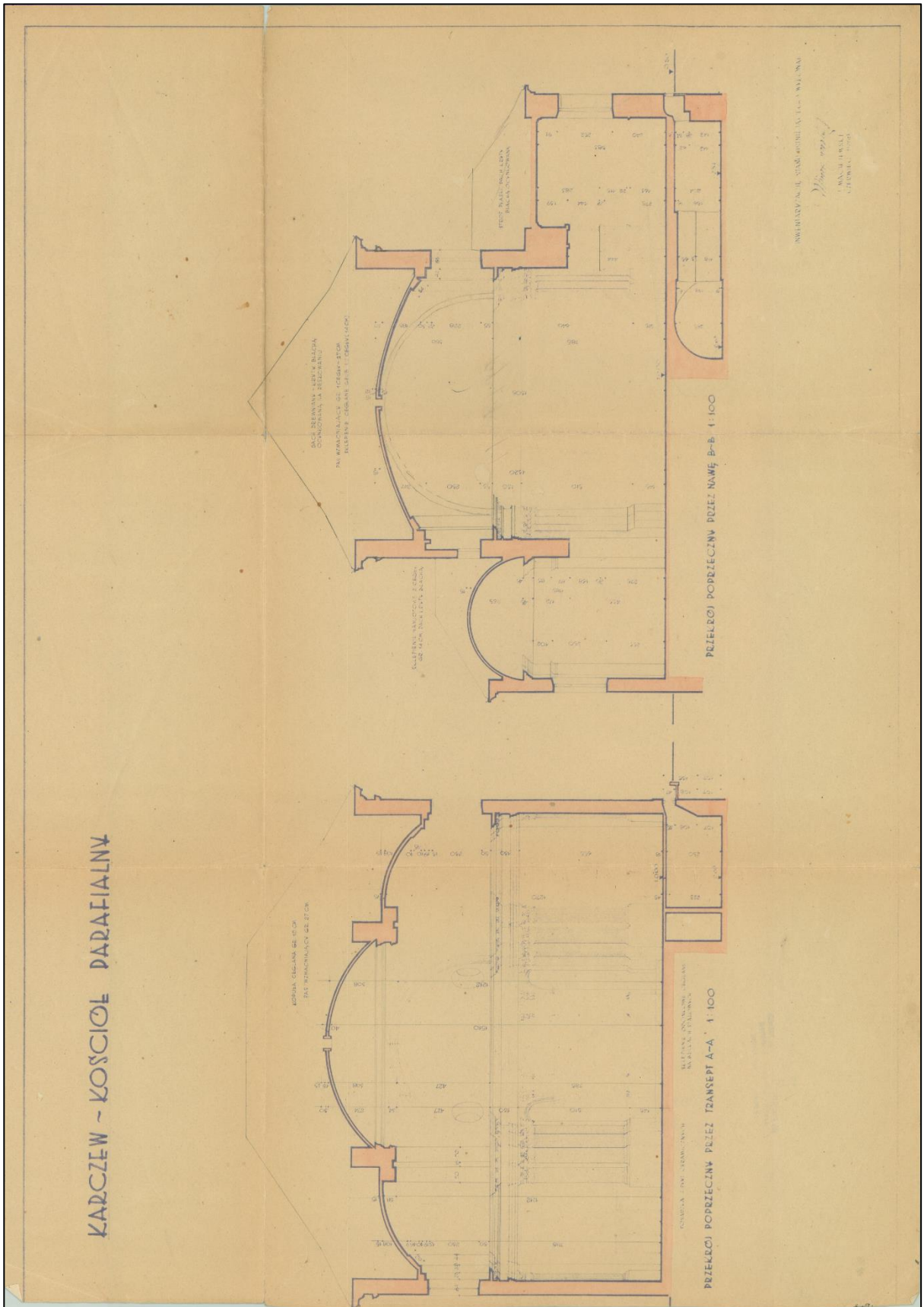
RZUT PARTERU SKALA 1:100

INWENTARYZACJA STANU ISTNIEJĄCEGO WIEDZMA:
Maciejewski
F. MACIEJEWSKI
KRAKÓW 1958

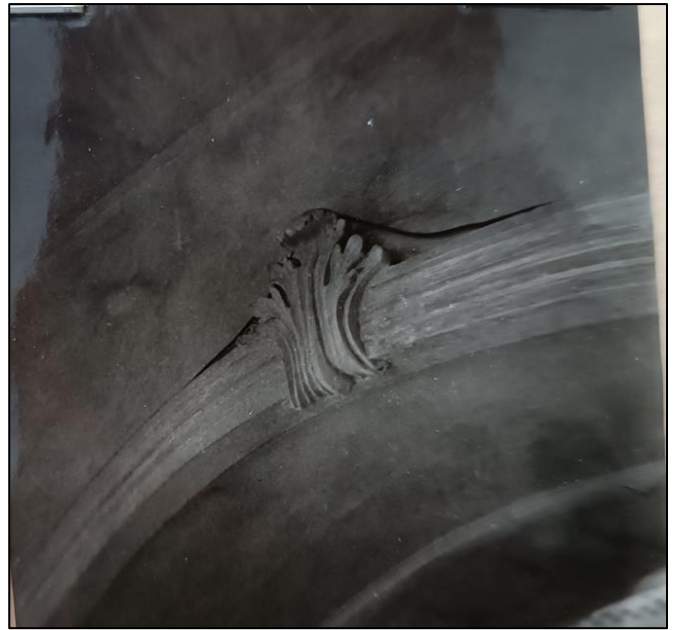
41. Rzut parteru kościoła w Karczewie. Inwentaryzacja z 1958 r. autorstwa J. Maciejewskiego. Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

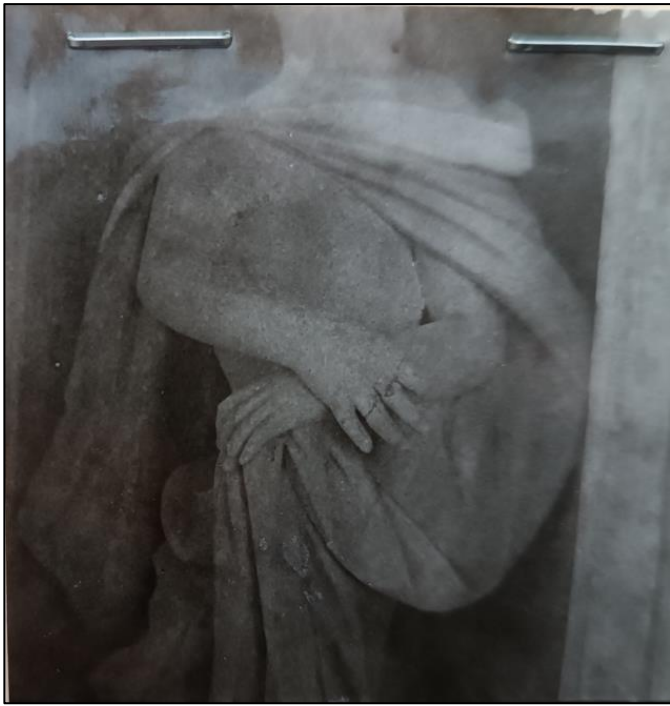
42. Przekrój podłużny kościoła w Karczewie. Inwentaryzacja z 1958 r. autorstwa J. Maciejewskiego. Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

43. Przekrój poprzeczny kościoła w Karczewie. Inwentaryzacja z 1958 r. autorstwa J. Maciejewskiego. Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

44. Fotografie archiwalne z 1958 przedstawiające detale kaplicy Karczewskich. Źródło: Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

45. Fotografie archiwalne z 1958 przedstawiające detale kaplicy Karczewskich. Źródło: Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

46. Fotografie archiwalne z 1958 przedstawiające detale kaplicy Karczewskich. Źródło: Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

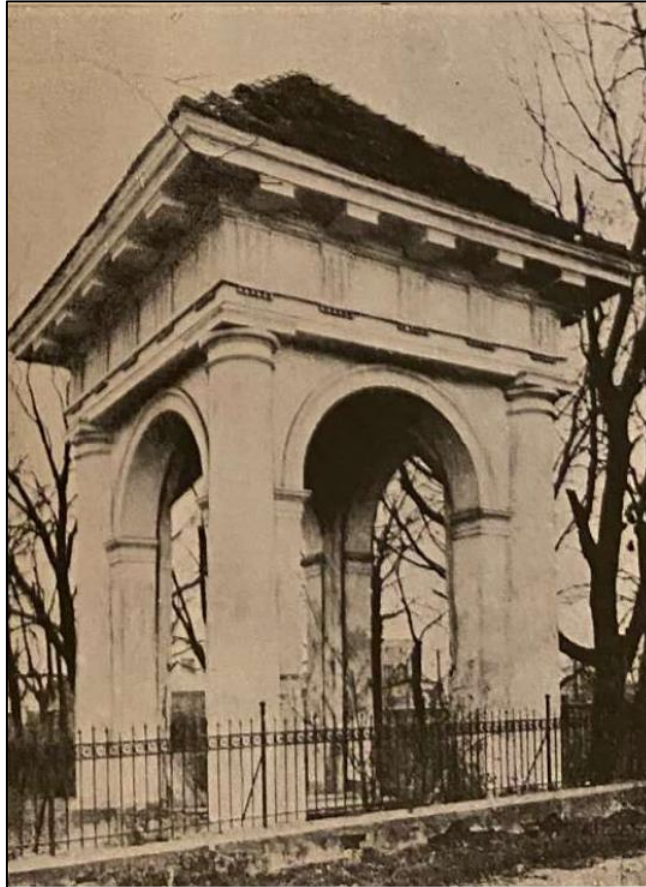
47. Fotografia dzwonnicy z 1959 r., autorstwa I. Galickiej. Zbiory: Narodowy Instytut Dziedzictwa.

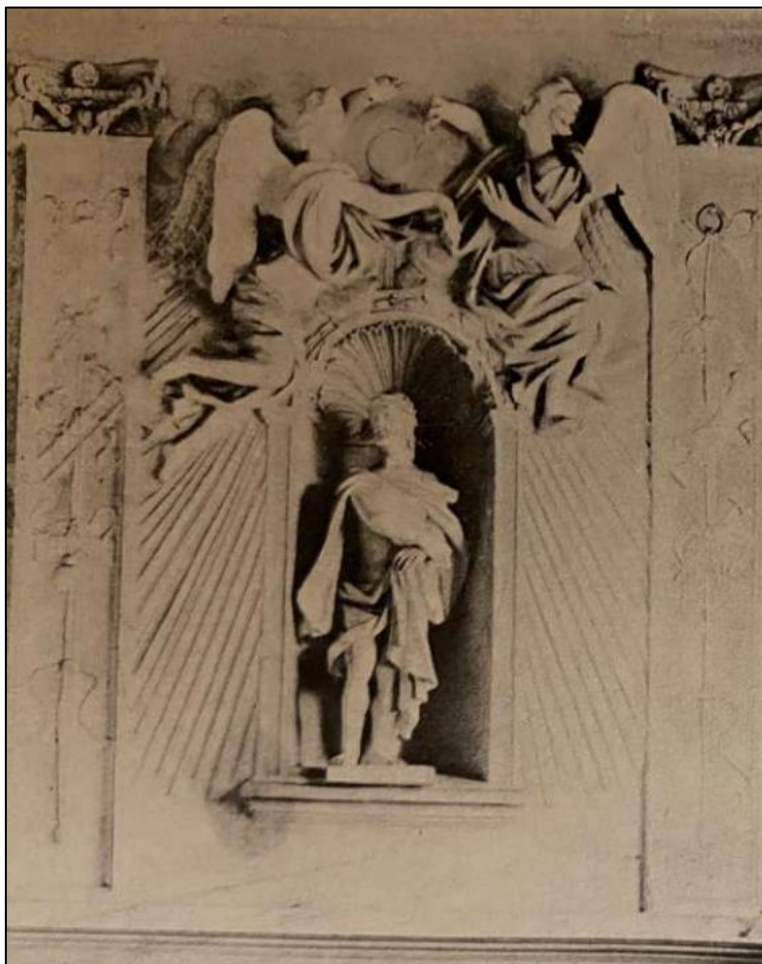
48. Fotografia I. Galickiej z zielonej karty obiektu, 1959 r. Zbiory Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

49. Fotografia kościoła w Karczewie, Źródło: Galicka I., Żyłko E. Katalog zabytków sztuki w Polsce, Tom X Województwo warszawskie, Zeszyt 13 Powiat Otwocki, 1963 r.

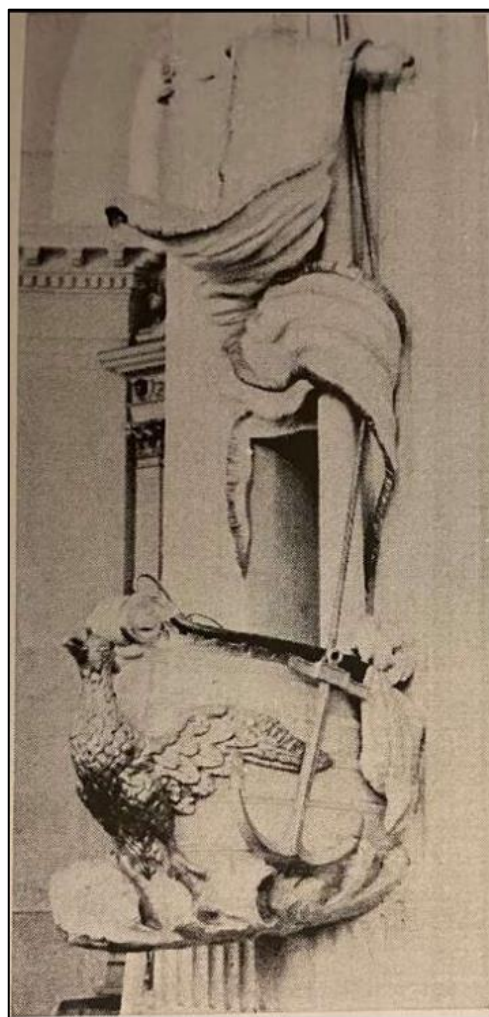
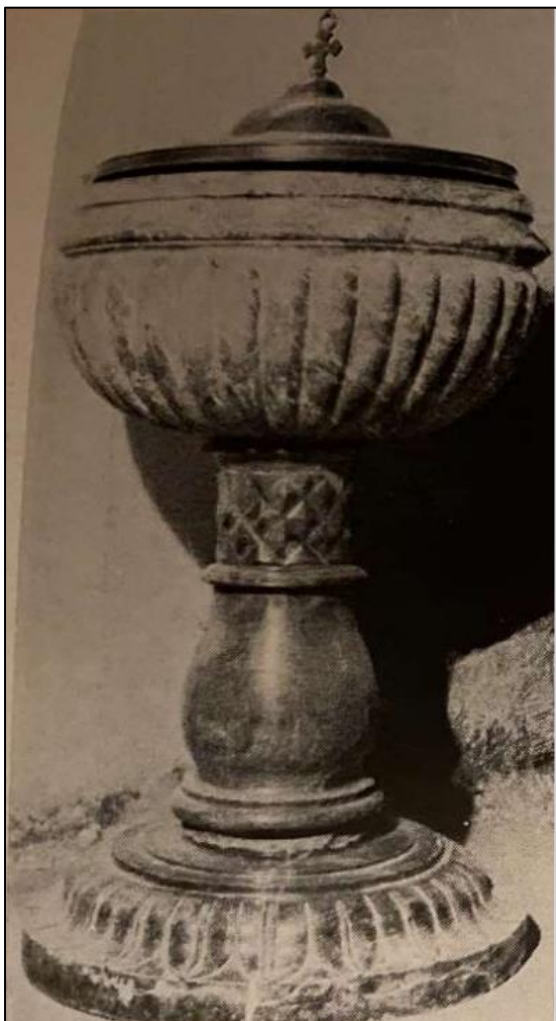
50. Fotografia wnętr kościoła oraz dzwonnicy w Karczewie.
Źródło: Galicka I., Żytko E. Katalog zabytków sztuki w Polsce, Tom X Województwo warszawskie, Zeszyt 13 Powiat Otwocki, 1963 r.

51. dekoracja rzeźbiarska dawnej kaplicy Karczewskich 2. ćw. w. XVIII. Źródło: Galicka I., Żyłko E. Katalog zabytków sztuki w Polsce, Tom X Województwo warszawskie, Zeszyt 13 Powiat Otwocki, 1963 r.

52. Obraz św. Franciszka 2. poł. w. XVIII. Źródło: Galicka I., Żyłko E. Katalog zabytków sztuki w Polsce, Tom X Województwo warszawskie, Zeszyt 13 Powiat Otwocki, 1963 r.

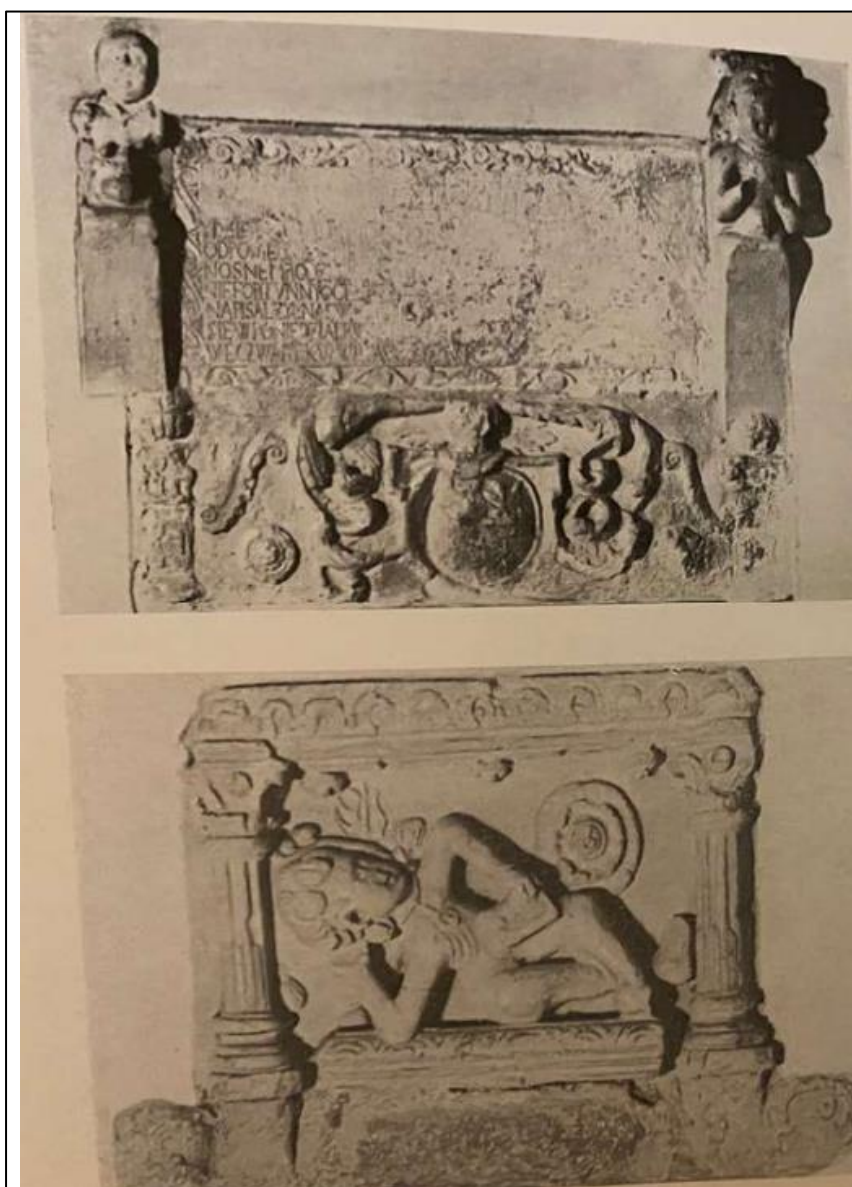

54. Chrzcielnica zapewne w. XVIII oraz ambona z 2 poł. XVIII w.

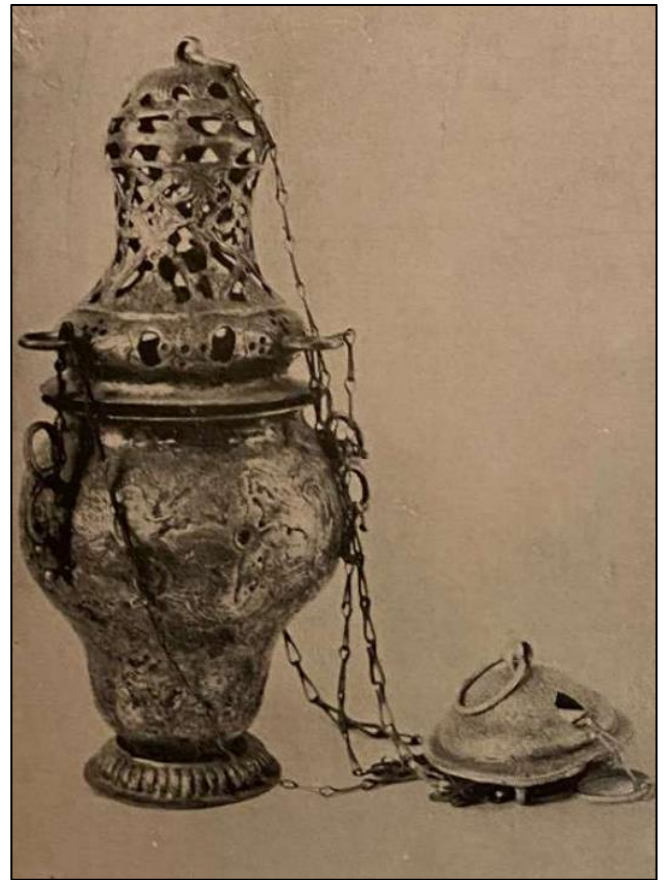
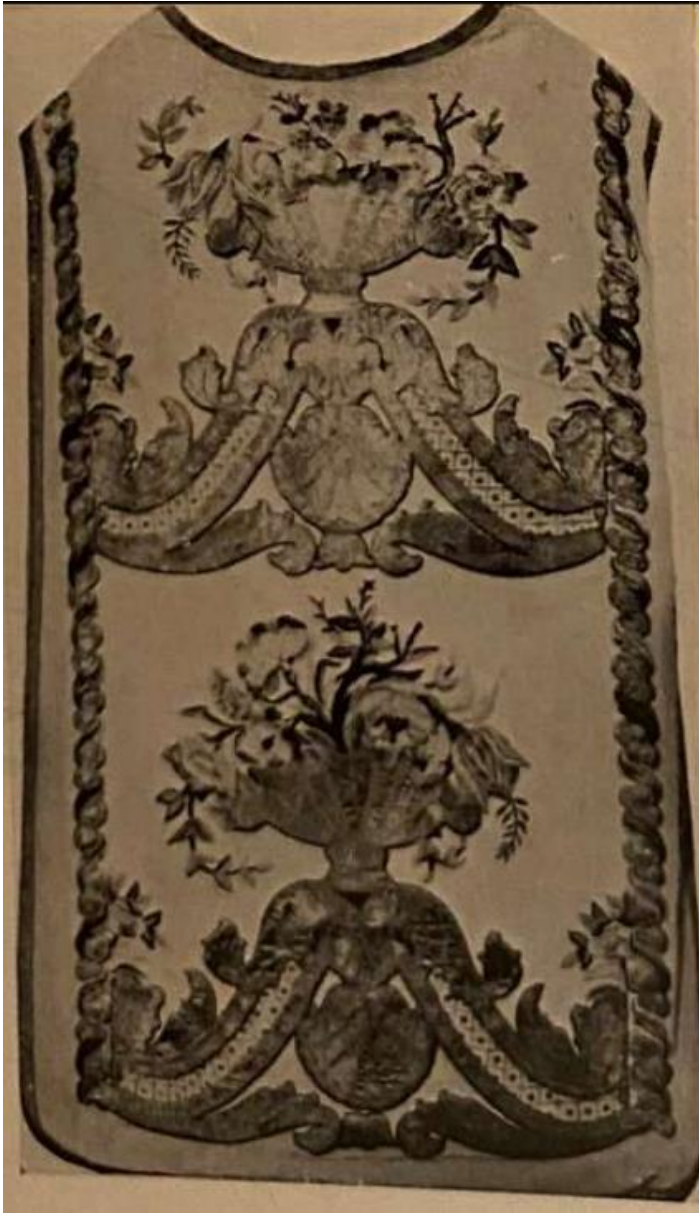
Źródło: Galicka I., Żyłko E. Katalog zabytków sztuki w Polsce, Tom X Województwo warszawskie, Zeszyt 13 Powiat Otwocki, 1963 r.

53. Obraz św. Wita 2. poł. W. XVIII. Źródło: Galicka I., Żyłko E. Katalog zabytków sztuki w Polsce, Tom X Województwo warszawskie, Zeszyt 13 Powiat Otwocki, 1963 r.

55. Tablica fundacyjna Melchiora Walbacha z 1595 oraz nagrobek Piotra Mikołaja Karczewskiego z ok. 1601 r.
Źródło: Galicka I., Żyłko E. Katalog zabytków sztuki w Polsce, Tom X Województwo warszawskie, Zeszyt 13 Powiat
Otwocki, 1963 r.

56. Ornat 2. ćw. XVIII oraz Trybularz 1. poł w. XVIII

Źródło: Galicka I., Żytko E. Katalog zabytków sztuki w Polsce, Tom X Województwo warszawskie, Zeszyt 13
Powiat Otwocki, 1963 r.

1967-1969 r.

- Remont kościoła wewnątrz i na zewnątrz. W ramach remontu m.in.:
 - zawilgocone tynki zostały odbite,
 - mur wypalono,
 - dano nowy tynk (odnotowano, jednakże informację po latach, że wilgoć znów zaczęła wychodzić).
 - wymalowano wówczas także wnętrza w trzech kolorach, z użyciem wapna wzmocnianego pokostem i mlekiem, lamperia wykonana farbą olejną.
- Odnotowano brak widocznych spękań lub rys konstrukcyjnych w obiekcie.
- Remont prowadzony był pod nadzorem architekt Beaty Trylińskiej.

1968 r.

- Remont organów kościelnych oraz remont dzwonnicy.

Koniec lat 60. XX.:

- Usunięcie kutych krat do kaplicy Karczewskich z wejścia głównego korpusu kościoła.

1971 r.

- Parafia ofiarowuje do Muzeum Narodowego w Warszawie rzeźbę drewnianą z I poł. XVIII w. z kościoła karczewskiego.

*57. Karta zielona, Kościół parafialny pw. św. Wita, oprac. W. Galicki, Karczew, 1967,
Archiwum NID*

58. Zdjęcia ze zbiorów prywatnych z 1973 r.

1975 r.

- Opracowanie ekspertyzy dla stanu zachowania zespołu kościelnego. Wyniki wskazywały, iż: konstrukcja jest w stanie ogólnie dobrym. Odnotowano miejscowe zawilgocenia w sklepieniu nawy północnej na wysokości prezbiterium, na murach elewacji północnej, włoskowane spękania murów elewacji południowej oraz lokalną destrukcję tynków, w tym szczególnie w narożnikach północnych od strony zewnętrznej i wewnętrznej.
- Przy dzwonnicy stwierdzono brak problemów konstrukcyjnych w zakresie murów, jednakże znaczące zużycie tynków, które wymagają wymiany na nowe oraz konieczność wymiany nośnej konstrukcji drewnianej dzwonów.
- Wykonano także dokument *Orzeczenie mykologiczno-budowlane*, w którego treści m.in. wskazano następujące kwestie:
 - fundamenty i ściany podziemi wykonane były z cegły ceramicznej pełnej, na zaprawie wapiennej bez izolacji przeciwwilgociowej;
 - ściany zew. i wew. z cegły ceramicznej pełnej na zaprawie wapiennej, zew. i wewn. tynkowane;
 - sklepienie kościoła masywne, krzyżowo-kolebkowe na gurtach;
 - dachy: nad nawą główną – dwuspadowy; nad nawą poprzeczną – wielospadowy; nad kaplicami- trójspadowe. Konstrukcja dachów drewniana, kryta blachą cynkową.
 - wieża i sygnaturka w konstrukcji drewnianej – kryte łuską z blachy;
 - posadzki z płytek ceramicznych;
 - przy ścianach zewnętrznych biegła w terenie opaska betonowa, przy kaplicach bocznych zlokalizowane było nieznaczne wypiętrzenie terenu, co utrudniało odpływ wody opadowej od kościoła;
 - fundament do wysokości cokołu pozostawał zawilgocony;
 - ściana północna na długości nawy bocznej zawilgocona była do wysokości 1,5m. W miejscu zawilgocenia tynk był skorodowany i odparzony;
 - na pilastrach i gzymsach tynki były porośnięte porostami, przy prezbiterium gzyms uszkodzony mechanicznie;
 - pokrycie dachu pozostawało nieszczelne;
 - w drzwiach wejściowych farba pozostawała złuszczone i popękana.
 - stan wewnątrz ze względu na przeprowadzony ok. 10 lat wcześniej remont określano jako dobry;
 - piwnica pod kaplicą pozbawiona była posadzki, drzwi wejściowe do kaplicy uległy destrukcji mechanicznej oraz biologicznej, tynki pozostawały zniszczone i odparzone, schody piwniczne zniszczone;
 - na ścianie północnej kościoła tynk pozostawał zniszczony i skorodowany na wysokość 1 m;
 - w prezbiterium i lewej kaplicy na sklepieniu występowały zacieki;
 - ołtarzach oraz ambonie zlokalizowano nieliczne otwory po żerowisku kołatka;

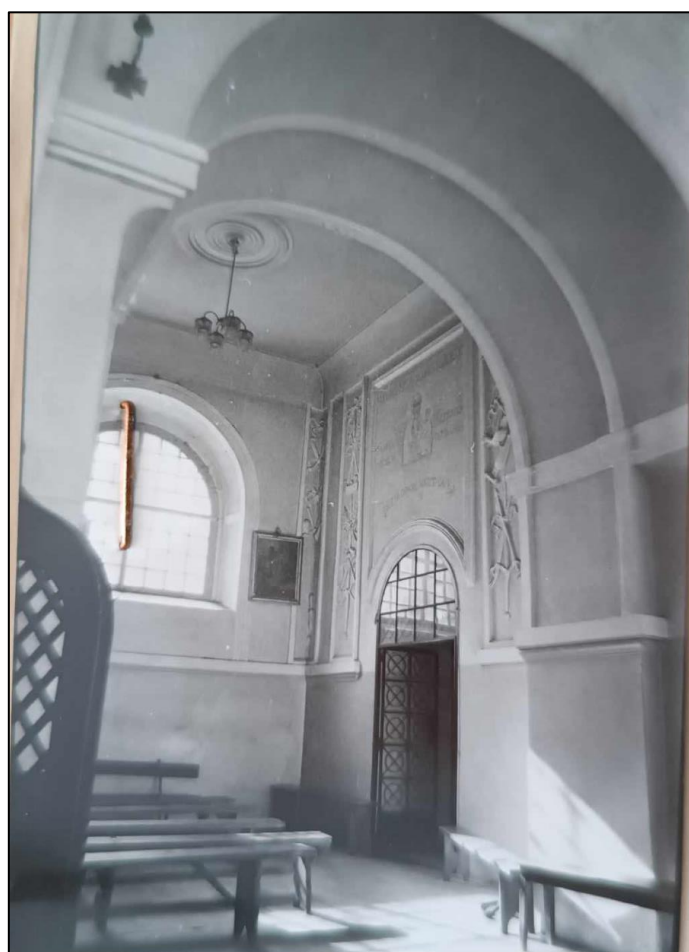
- w zakrystii szafa została silnie porażona przez kołatka, podobnie drzwi do składziku oraz schody na strych;
- z kolei elementy więźby sklasyfikowano jako porażone w znacznym stopniu przez spuszczała, zaś w miejscach zacieku stwierdzono gniazdowe zniszczenie drewna przez grzyb piwniczny. Około 40% belek zostało określonych jako znacznie zniszczone.

1977 r.

- Przeprowadzono gruntowną renowację tablicy nagrobnej Melchiora Walbacha.
- Notatka służbowa z oględzin urzędu konserwatorskiego w której znajduje się informacja o pojawieniu się spękań sklepień po 1970 r., co miało zostać spowodowane wzmożonym ruchem samochodowym przy świątyni.

59. Fotografie archiwalne z 1977 przedstawiające detale kaplicy Karczewskich. Źródło: Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

60. Fotografie archiwalne z 1977 przedstawiające detale kaplicy Karczewskich. Źródło: Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

61. Fasada kościoła w Karczewie w 1975 r. Zdjęcie z opracowania L. Szindler "Rozpoznanie stanu technicznego zespołu kościoła parafialnego w Karczewie, pow. otwocki". Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie, sygn. 310 A-C.

62. Zdjęcia z opracowania L. Szindler "Rozpoznanie stanu technicznego zespołu kościoła parafialnego w Karczewie, pow. otwocki". Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie, sygn. 310 A-C.

63. Zdjęcie z opracowania L. Szindler "Rozpoznanie stanu technicznego zespołu kościoła parafialnego w Karczewie, pow. otwocki". Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie, sygn. 310 A-C.

64. Zdjęcia z opracowania L. Szindler "Rozpoznanie stanu technicznego zespołu kościoła parafialnego w Karczewie, pow. otwocki". Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie, sygn. 310 A-C.

65. Zdjęcia z opracowania L. Szindler "Rozpoznanie stanu technicznego zespołu kościoła parafialnego w Karczewie, pow. otwocki". Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie, sygn. 310 A-C.

1978 r.

- Informacja archiwalna o zaniepokojeniu urzędu konserwatorskiego stanem zachowania zabytkowego kościoła względem pojawiających się spękań.
- Opracowanie ekspertyzy *Orzeczenie techniczne nr 42/78* o stanie technicznym elementów konstrukcyjnych kościoła, z której treści wynika:
 - nawa środkowa przekryta jest samonośnym sklepieniem klasztornym w 1/2 cegły, a prezbiterium kopułą/sklepieniem żaglowym.
 - na nawę środkową dach typu wieszarowego o trzech wieszakach bez kleszczy, ułożony tak, aby nie obciążać sklepienia klasztorowego. Żyrandole (o wadze 600 kg) obciążają bezpośrednio konstrukcję więźarów dachowych.
 - ściany o filary murowane na hydraulicznej zaprawie wapiennej.
 - więźba została posmarowana preparatem ANTOX do stosowanym przy konserwacji drewna zabytkowego.
 - mury fundamentowe i cokoły filarów międzyokiennych nawy środkowej nie wykazywały pęknięć lub odkształceń mogących wskazywać na nadmierne lub nierównomierne osiadanie budynku.
 - po wojnie usunięto ślady ostrzału, przez który ucierpiała świątynia w 1944 r. podczas wojny.
 - zidentyfikowano murszenie pasa dolnego dźwigara dachowego oraz dobry stan zachowania drewna w tzw. skosach i wieszakach – autorzy ekspertyzy za niniejszy stan rzeczy obwiniają ostrzał z 1944 r., który uszkodził znacząco dach, który zatracił szczelność i tym samym naraził na zawilgocenie w pierwszej linii elementy poziome, tj. właśnie dźwigar.
 - odnotowano rysy w sklepieniach i łukach – autorzy ekspertyzy również łączą ich powstanie z ostrzałem z 1944 r.
- Ponadto wykonano także drugie *Orzeczenie mykologiczno-budowlane/uzupełniające dot. stanu zachowania zabytkowego kościoła parafialnego p.w. św. Wita w Karczewie*. W treści znajdują się następujące wskazania istotne dla niniejszej kwerendy:
 - ściana północna na całej długości nawy była silnie zawilgocona skutkiem kapilarnego podciągania wody z gruntu. Zasięg zawilgocenia do 1,5 m wysokości. Zewnętrzna i wewnętrzna powierzchnia tynków malowana olejno pozostawała odspojona i skorodowana w strefie zawilgocenia.
 - pokrycie dachowe było bardzo nieszczelne i posiadało kilkadziesiąt świeżych rozszczelnień, szczególnie na północnej połaci pokrycia nawy głównej.
 - stan techniczny więźby miał ulec znacznemu pogorszeniu: konstrukcja miała ulec porażeniu przez spuszczała, gdzie oszacowano, że ok. 60 % elementów znajduje się w stanie daleko posuniętego zniszczenia. Zaobserwowano także ogniska porażenia przez grzyb piwniczny. Zlokalizowano także brak 4 belek tramowych, które wycięto pewnie ze względu na zły stan, ale nie wbudowano nowych.

- W zaleceniach wskazano na konieczność wymiany całej więźby dachowej wraz z poszyciem oraz wprowadzenie izolacji poziomej elewacji północnej.
- Odnotowano rachunek za wykonanie kraty w lewej nawie kościoła.

1978-1979r.

- Przeprowadzenie remontu dzwonnicy oraz prac remontowych przy więźbie. Dokonano wówczas wymiany w zakresie: wiązar jednowieszakowy pełny ściąg nr 2 i 4; wiązar jednowieszakowy pośredni ściąg nr 1,4,6; wiązar dwuwieszakowy podciąg nr 4 i 5.

15.11.1980 r.

- Kradzież zabytkowego obrazu olejnego *Matka Boska w koronie* zakupionego przez rodzinę Kurtzów w Londynie w 1828 r.

1980 r.

- Wykonywane naprawy muru kościelnego oraz prac związanych z kryciem dachu blachą miedzianą w miejscu blachy ocynkowanej (zamówiono 2 000 kg blachy miedzianej).
- Remont w bocznej nawie kościoła wykonany przez firmę Budowa z Brwinowa.

1981 r.

- Informacja o pojawiających się zaciekach wewnątrz kościoła po ciężkich zimach.

04.1981 r.

- Rozpoczęcie kolejnych prac remontowych przy kościele – zamówienie 3 ton cementu portlandzkiego do prac remontowych przy kościele i ogrodzeniu.

1982 r.

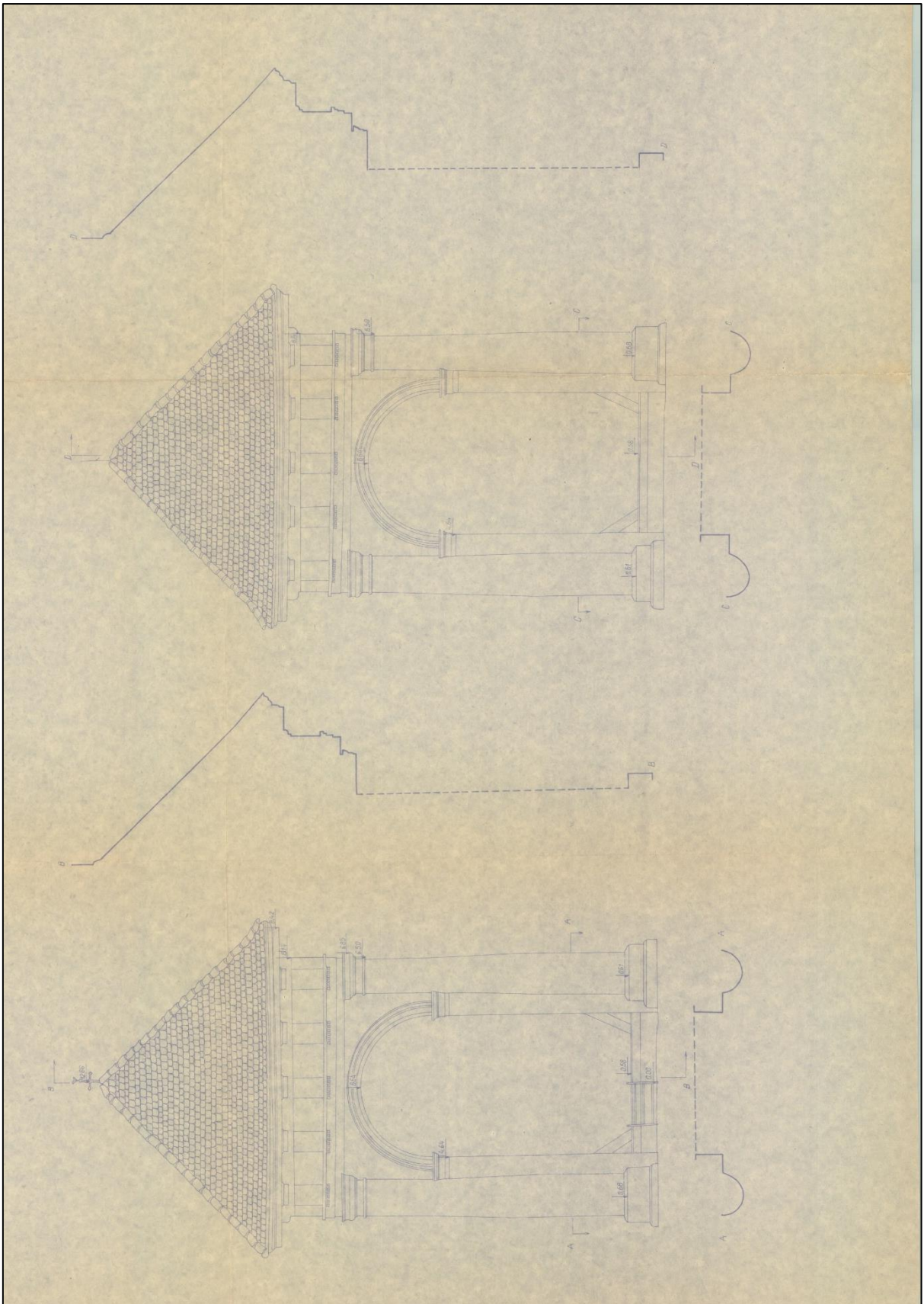
- Odnotowano zapłaty za prace blacharskie na dachu kościoła – prace przy wymianie poszycia, orynnowania i obróbek na blachę miedzianą. Spisano umowę i wykonano roboty blacharskie na pokrycie dachu kościoła w Karczewie. Pracę wykonywała Spółdzielnia Rzemieślnicza Usług Budowlanych i Produkcji *Mazowsze*.

1983 r.

- Odnotowane opłaty za prace blacharskie. Spisano umowę i wykonano roboty blacharskie na pokrycie bocznych naw dachu kościoła w Karczewie. Pracę wykonywała Spółdzielnia Rzemieślnicza Usług Budowlanych i Produkcji *Mazowsze*. W ramach robót wykonano: wymianę obróbek blacharskich, wymianę pokrycia dachu na blachę miedzianą, wymianę odeskowania, odtworzenie gzymsów podrynnowych, wykonanie rynien i rur spustowych z blachy miedzianej, parapetów z blachy miedzianej.

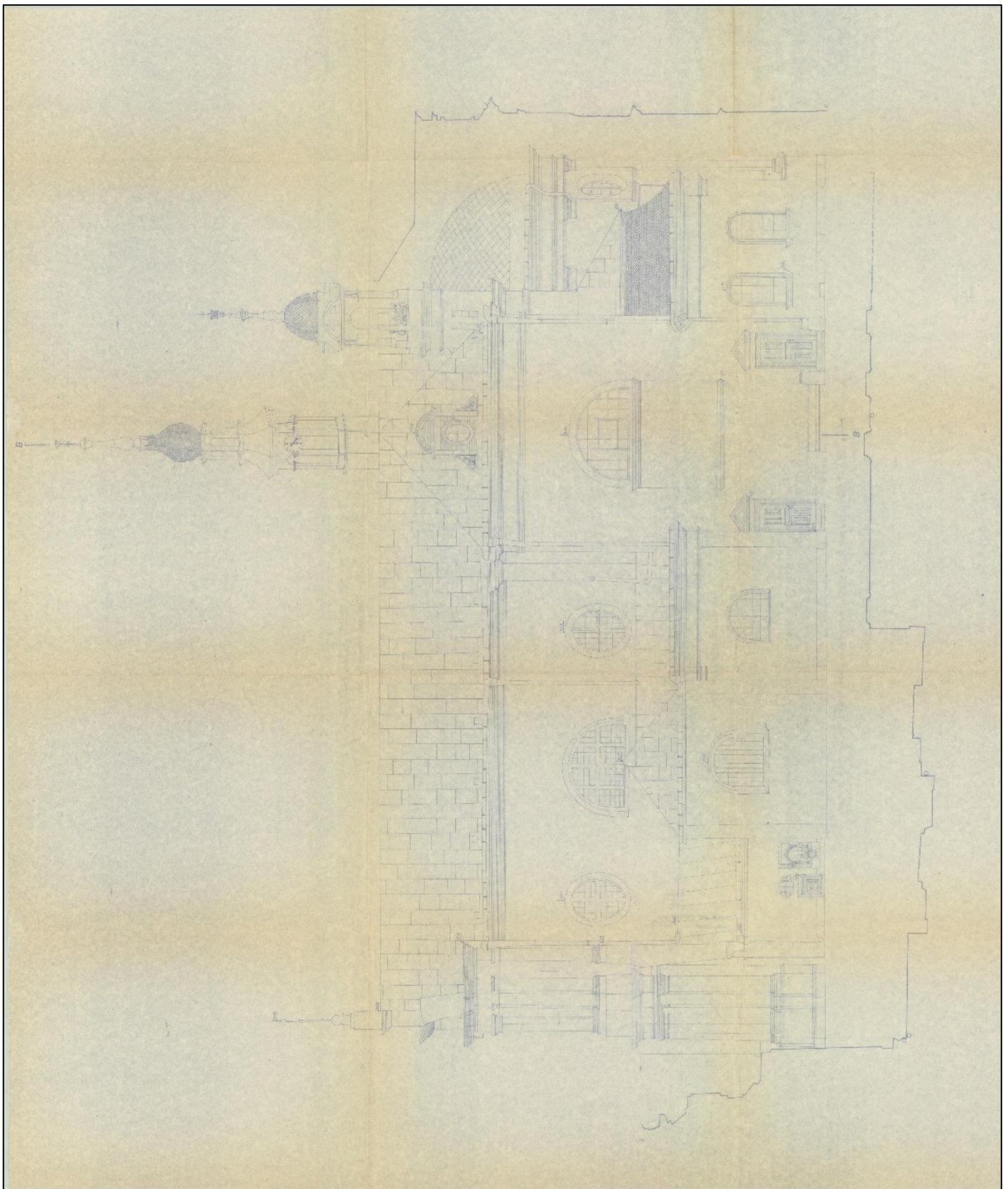

66. Fasada kościoła. Inwentaryzacja J. Prokopowicza z 1982 r. Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

67. Dzwonnica kościelna. Inwentaryzacja J. Prokopowicza z 1982 r. Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

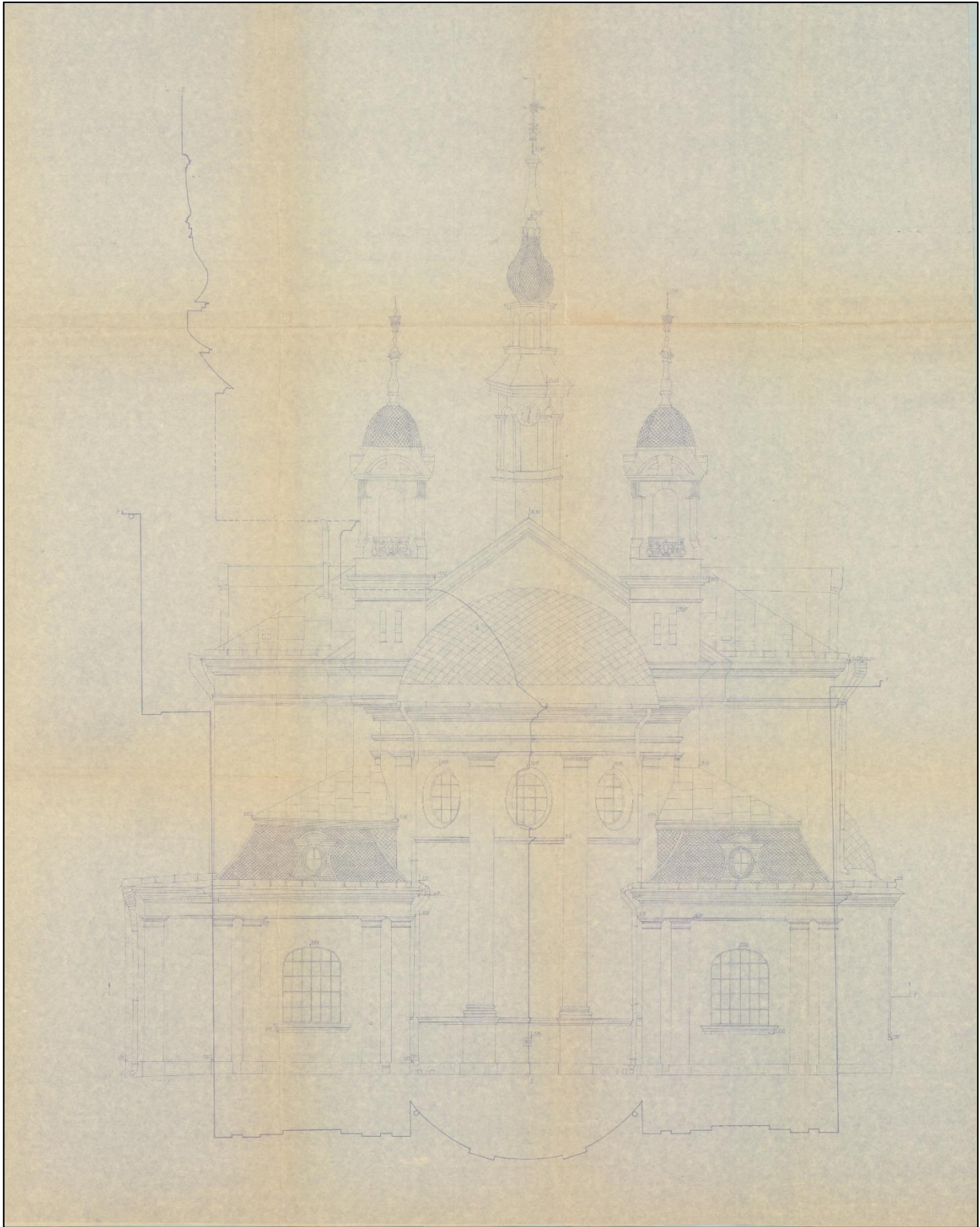
[Agnieszka Kozłowska](#) || [Julita Wawrzeniuk](#)
kozłowska.agnieszka.anna@gmail.com | 500 401 805

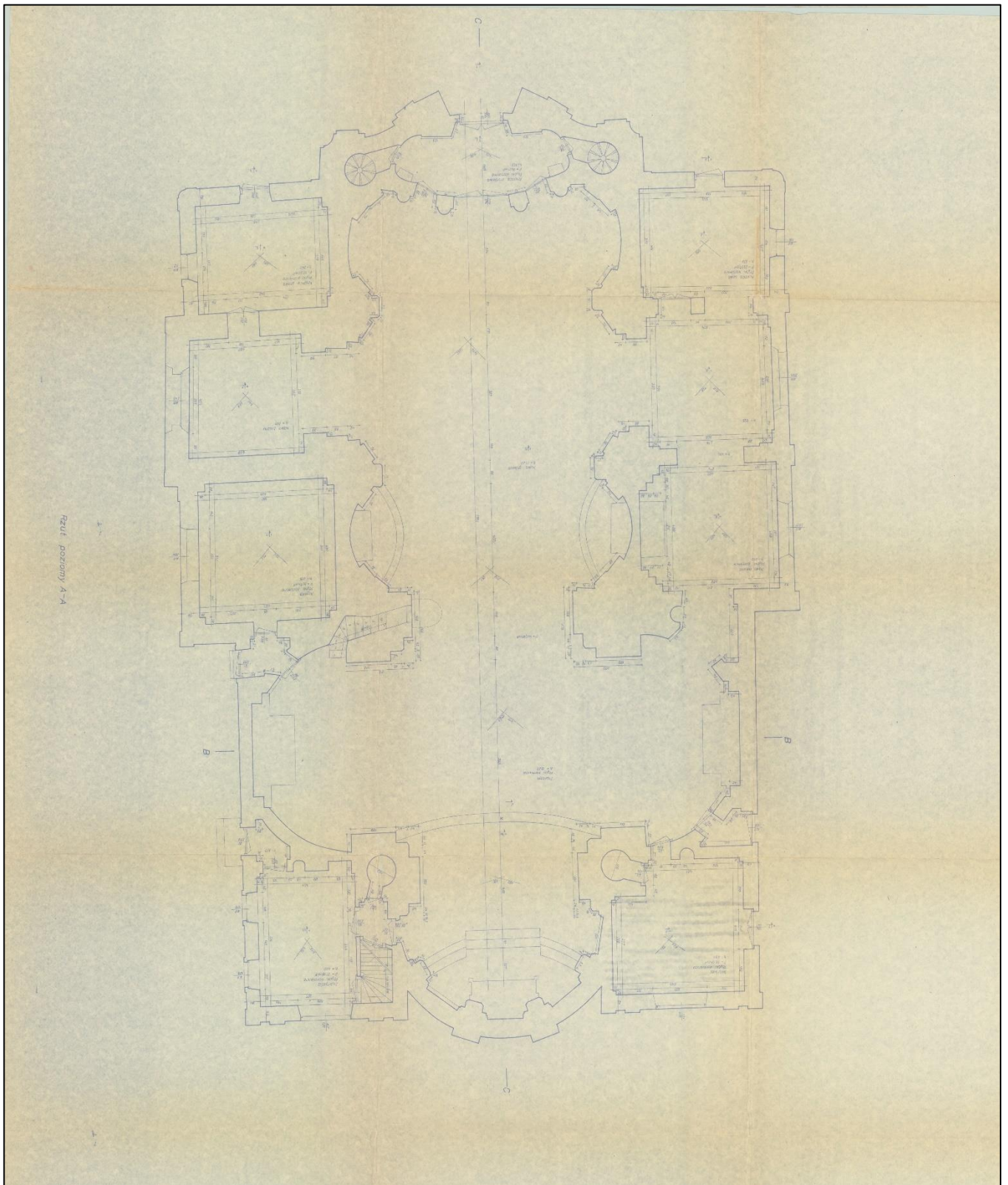
69. Elewacja boczna kościoła. Inwentaryzacja J. Prokopowicza z 1982 r. Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

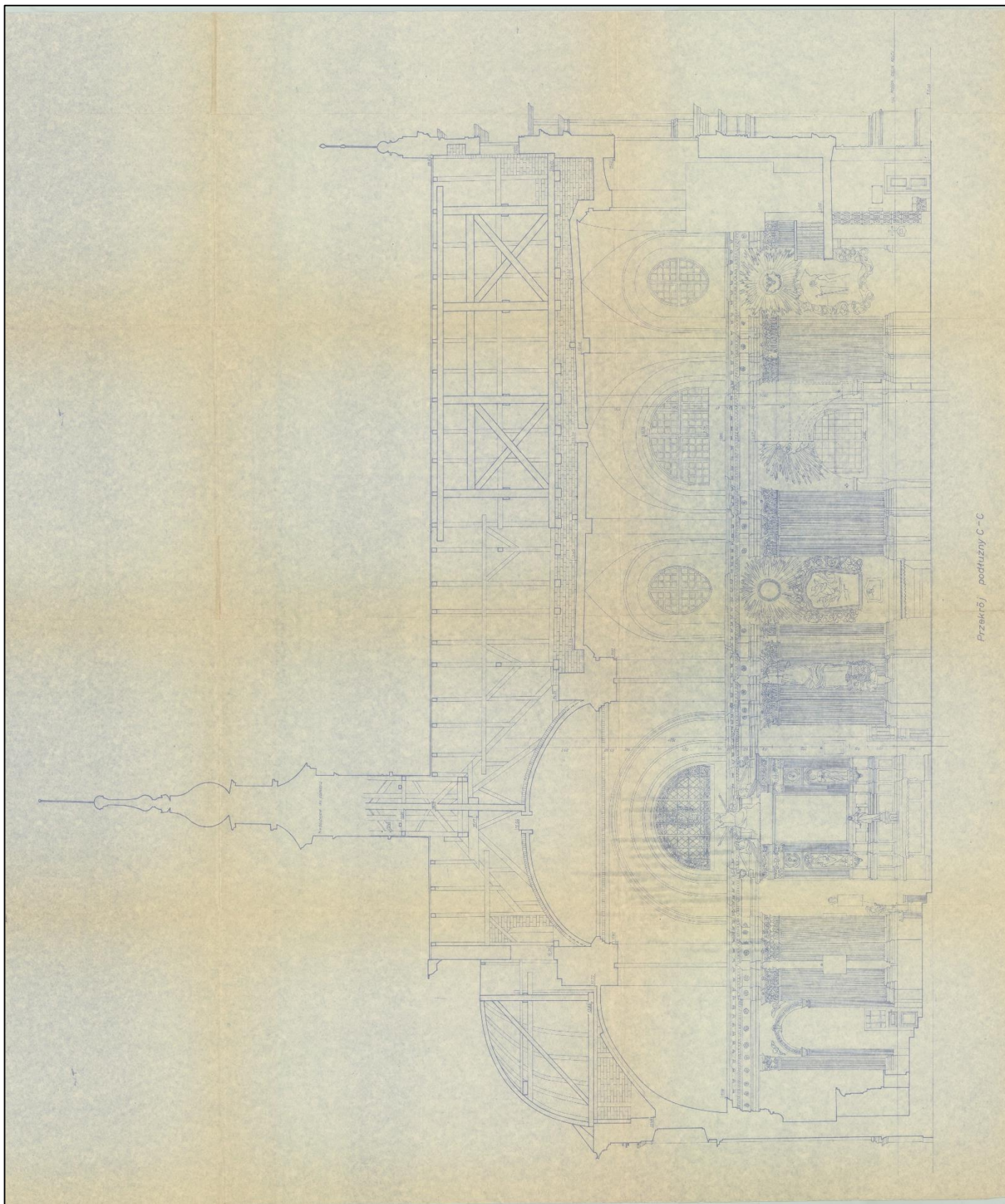
70. Przekrój pionowy kościoła w Karczewie. Inwentaryzacja J. Prokopowicza z 1982 r. Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

71. Elewacja tylna kościoła w Karczewie. Inwentaryzacja J. Prokopowicza z 1982 r. Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

72. Rzut parteru. Inwentaryzacja J. Prokopowicza z 1982 r. Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

Przekrój podłużny C-C

73. Przekrój poprzeczny. Inwentaryzacja J. Prokopowicza z 1982 r. Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

1984 r.

- Spisano umowę i wykonano roboty blacharskie na dwóch zakrystiach i kaplicy na cmentarzu w Karczewie. Pracę wykonywała Spółdzielnia Rzemieślnicza Usług Budowlanych i Produkcji *Mazowsze*. W ramach robót wykonano: wymianę obróbek blacharskich, wymianę pokrycia dachu, wymianę odeskowania, odtworzenie gzymsów podrynnowych, wykonanie rynien i rur spustowych.

1987 r.

- Powstaje karta biała zabytku. Załącza się jej treść poniżej.

74. Zdjęcia archiwalne przedstawiających dzwonnice kościelną datowane na 1986 r..
Zbiory Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

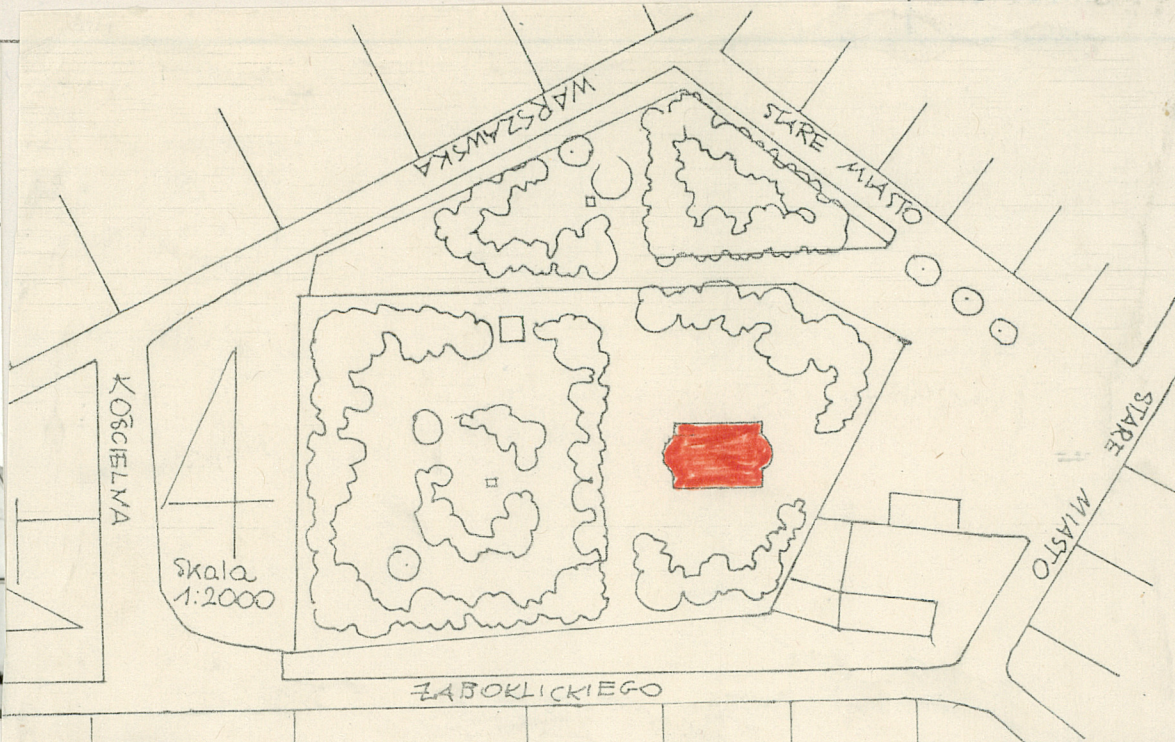
1. Obiekt

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. WITA

529/1

2. Czas powstania
1541, 1732-37
1865-83, 1911-13

3. Miejscowość
KARCZEW

4. Adres
Karczew ul. Zaboklickiego

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna
województwo warszawskie
gmina ~~Otwock~~ Karniew
pow. OTWOCK

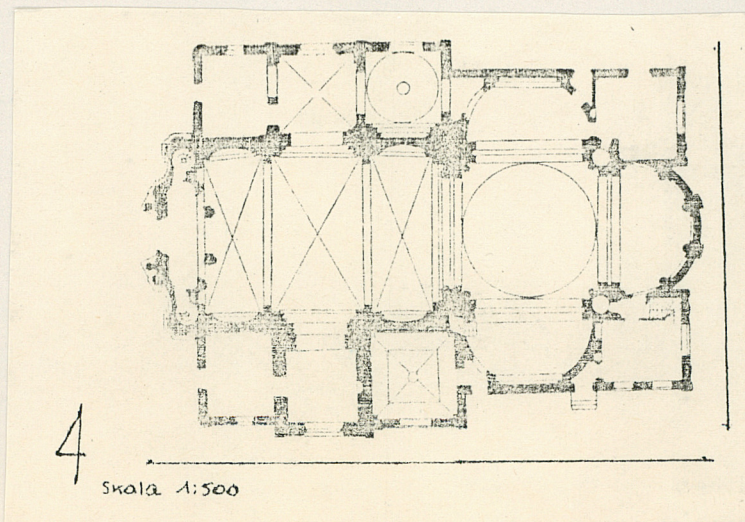
6. Poprzednie nazwy miejscowości
-

7. Przynależność administracyjna
przed 1.VI.1975 r.
województwo warszawskie
powiat OTWOCK

8. Właściciel i jego adres
Parafia Rzym.-Kat.
w Karczewie

9. Użytkownik i jego adres
j.w.

10. Rejestr zabytków
Nr 1043/104 data 20 I 1958

2

4

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu.
Parafia istniejąca przed 1488r. z pierwszym drewnianym kościołem p.w śś. Wita i Bartłomieja; w 1541r. wybudowano murowaną kaplicę Karczewskich /obecnie przebudowana, po płd. stronie nawy/; pierwszy kościół spłonął w 1603r., zastąpiony drugim, również drewnianym; obecny ufundowany przez Franciszka Bielińskiego narzązka wielkiego koronnego, wzniesiony w latach 1732-37 wg planów prawdopodobnie Jakuba Fontany; konsekrowany w 1768r., remontowany w 1815. po pożarze w 1833r. remont prowadzony przez Krzysztofa Wilhelma Düringa w 1865r. kolejny pożar i prowadzona do 1883r. odbudowa. W 1906r. rozpoczęcie przebudowy prowadzonej w latach 1911-13 wg planów Hugona Kudery Konsekrowany w 1915r. - dobudowanie części wsch, wieżyczek, zakrystii, kaplic Św. Antoniego Padewskiego, prawdopodobnie z tego okresu pochodzą ołtarze stiukowe.
Późnobarokowy, w przebudowanej części neobarokowy.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, dach wnętrze wyposażenie, instalacje)
Kościół orientowany, usytuowany w centrum miasta, na nieregularnej, pięciobocznej parceli ograniczonej ulicami: od zach. Kościelną, od płn. Warszawską i Stary Rynek oraz rozłożonym przy ich zbiegu parkiem, od wsch. zakręcającą ulicą Stary Rynek i placem targowym, od płd. Żaboklickiego. Od strony ul. Żaboklickiego od wsch. przylegają dwie parcele zrujnowanych domów; teren kościelny porośnięty starodrzewem ogrodzony od płd. i płn. żeliwnym parkanem na podmurówce, od wsch. i zach. murem.

Materiał: murowany, otynkowany; sklepienia: w krypcie kolebkowe z lunetami, w pomieszczeniach przy prezbiterium, na parterze stropy Kleina, w pomieszczeniach od zach. płaskie, murowane, nad pomieszczeniami od wsch. na piętrze drewniane z podsufitką, w kruchcie, kaplicy Karczewskich płaskie, murowane, w nawie krzyżowe na gurtach, z lunetami, nad prezbiterium i ramionach transeptu konchowe, nad skrzyżowaniem naw i kaplicy Św. Antoniego kopuły, w kaplicy Ciała Chrystusa klasztorne; wieżba dachowa: drewniana, wieszarowa, wzmocniona żelaznymi ściągnięciami, kłami, kotwiami, wiszący nad kopułą stolec z żelaznym strzemieniem; dach: kryty blachą miedzianą; posadzki: w krypcie ceglana, częściowo obetonowana, w nawie czarno-biała płytki ceramiczne, w zakrystii czerwono-biała płytki marmurowa, w pomieszczeniach na górze i chórze muzycznym podłogi białe; schody do pomieszczeń na górę ceglane, 2-biegowe, na chór i na wieże drewniane, kręte; okna: w nawie 2-dzielne, 2-poziomowe i 4-dzielne, 2-poziomowe, szczeblinkowe, wielopolowe, pozostałe szczeblinkowe, wielopolowe, w wieżyczkach 3-polowe; drzwi: wejściowe dwuskrzydłowe, dekorowane listwami, girlandami, z dekoracyjnym słupkiem, boczne płycinowo-ramowe, do krypty deskowe, na zawiasach pasowych opierzone rombami między kruchtą a nawą żelwne, całkowicie przeszklone.

Plan: kościoła rozbudowany, nawa poprzedzona kruchtą złożoną w zach. części z trapezoidu o zaokrąglonych narożach, od wsch. odcinka elipsy; nawa 3-przęsłowa, przęsła w formie poprzecznie ustawionych prostokątów o półeliptycznych, krótszych bokach, środkowe przęsło szersze; następnie oddzielona kwadratowa przestrzeń skrzyżowania naw i treflowy układ części wsch, utworzony przez półkoliste ramiona transeptu i prezbiterium; od zach. po obu stronach nawy kwadratowe przedsionki i zbliżone do kwadratu, dwie pary kaplic, od wsch. kwadratowe pomieszczenie zakrystii i składziku; pomiędzy kaplicami a transeptem i transeptem a pomieszczeniami wsch. trójkątne łączniki, po obu stronach kruchty i w filarach przy prezbiterium okrągłe klatki schodowe

14. Kubatura

15. Powierzchnia użytkowa

16. Przeznaczenie pierwotne

17. Użytkowanie obecne

kościół parafialny

kościół parafialny

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)

Dobry

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Nie wymaga interwencji konserwatora

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Bibliografia

Katalog Zabytkó w Sztuki w Polsce t.X województwo
warszawskie, z.13 Powiat Otwocki, Warszawa 1962r., s.2-4

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

25. Wypełnił

J. Domino x 1987

imię i nazwisko

data

26. Sprawdził

imię i nazwisko

data

27. Załączniki

Wkładka do karty ewidencyjnej zabytków archi-
tektury i budownictwa. Załącznik nr 1,2,3

1. Miejscowość KARCZEW	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) OPIS I ZDJĘCIA
---------------------------	--	--

Bryła podpiwniczona, nawa główna i transept z prezbiterium wyniesione, nakryte: -nawa dachem dwuspadowym, transept trójspadowym z lukarną, prezbiterium półkopułą, pomieszczenia od zach, pld. kaplica przy transepcie pulpitowym, kaplica Ciała Chrystusa i Karczewskich 3-spadowym, zakrystie mansardowym z lukarnami w połaci wsch., kaplica Św. Antoniego kopułą z wysmukłą latarnią; nad skrzyżowaniem naw 8-boczna, 2-stopniowa sygnaturka zwieńczona cebulastym hełmem, przy prezbiterium czworoboczne wieżyczki o kielichowatych hełmach.

Elewacje: fasada parawanowa, 3-osiova, część środkowa podparta masywnymi spływami wklęsło-wypukła, występująca, 3-poziomowa, poziomy wydzielają szerokie, profilowane, gierowane gzymsy, piony ustawione ukośnie, zdwojone pilastry. W bocznych osiach prostokątne otwory drzwiowe i głębokie tonda ponad nimi mieszczące wizerunki prawdopodobnie patronów kościoła w technice fresku, powyżej biegnie profilowany gzyms przechodzący w łuk pełny nad tondem; pośrodku, pilastry na dwustopniowym cokole, na osi portal obwiedziony profilowanym obramieniem z uszakami, zwieńczony płyskim, występującym parapetem, powyżej prostokątna tablica w oprowfilowanej opasce z inskrypcją D.O.M./VOTA MEA DOMINO/REDDAM IN CONSPECC./OMNES POPULI EIUS... kondygnację wieńczy belkowanie i przerwany naczółek; w drugim poziomie elipsoidalne okno, powyżej zawieszony naczółek w formie łuku nadwieszonego, po bokach nisze i okulusy ponad nimi; gierowany gzyms podkreśla wklęsłe boki i uskoki pilastrów; szczyt zbliżony do sześcioboku o wklęsłych bokach, obwiedziony szeroką listwą, z oknem w formie spłaszczonej elipsy i okrągłym świetlikiem powyżej, po obu stronach przerwane naszczytniki o krzywej, wspinającej się ku osi linii, o bogato profilowanym, analogicznym jak nad częścią środkową gzymsem koronującym. Elewacja pld. 7-osiova, w części nawy 2-poziomowa, z wejściem na 1,45 osi od zach, kaplice przy transepcie i zakrystia opilastrowane porządkiem tokańskim, okna szerokie, zamknięte półkoliście, w zakrystii koszowo, w profilowanych opaskach, wejście na 5 osi zwieńczone trójkątnym naczółkiem; w nawie okna o kształcie stojącej elipsy, środkowe półkoliste, górą biegnie gzyms koronujący. Elewacja pln. 6-osiova, z wejściem na 5,6 osi od zach., kaplica Ciała Chrystusa i Św. Antoniego, podobnie jak zakrystia opilastrowane. Elewacja wsch. 5-osiova, zakrystia i składzik opięte parami pilastrów tokańskich dźwigających belkowanie, z koszowa zamkniętymi oknami na osi, lukarnami w połaci dachu; prezbiterium opięte 6 wysmukłymi pilastrami, o 3 elipsoidalnych oknach; wieżyczki 2-osiove, latarnie przeprute koszowymi arkadami z kluczem, na narożnikach ustawione ukośnie pilastry o wolutowym cokole i głowicy, pomiędzy nimi rozpięte cegowe przegrodzenie, powyżej profilowany gzyms dźwigający przerwany, półkolisty nawy.

Wkładkę założył: J. Dominiak nazwisko, data 1987 czółek i dzwonowatą czaszę z ukoronowaną tralką z krzyżem w szczycie. Wzr ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów:

Wnętrze: Nawa 3-przęsłowa,przęsła o wklęsłych ścianach wydzielone występującymi wiązkami ustawionych na uskokowych cokołach filarów i kompozytowej kolumny, na których wspiera się szerokie belkowanie z fryzmem kostkowym i modylionowym, powyżej w lunetach okna, skrzyżowanie naw wydzielona parami pilastrów kompozytowych i wtopioną w utworzoną przez dwie pary pilstrów kąt kalumna; w zamknięciu prezbiterium architektoniczny ołtarz ścienny zbudowany ze złożonych kolumn kompozytowych i rozpiętych pomiędzy nimi arkad mieszczących obrazy; od zach. półkuliście występująca empora organowa wsparta na 4 wtopionych w filary półkolumnach tokańskich, z tralkową balustradą;ściany nawy, transeptu,kaplicy Karczewskich dekorowane stiukiem

Wyposażenie: barokowe obrazy: Wniebowzięcie N.M.Panny,Św. Franciszek,Przemienienie Pańskie,Św. Wit i Michała Adriolego Św. Kazimierz i Chrystus w Grobie,barokowe ambona , chrzcielnica,kropielnica,manierystyczne nagrobki Mikołaja Karczewskiego i Melchiora Wolbacha.

Instalacje: elektryczna,piece.

3

4

5

6

7

8

1. Miejscowość
KARCZEW

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
KOŚCIÓŁ PARAFIALNY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
ZDJĘCIA

9

10

11

12

13

Wkładkę założył: J. Domino
(imię, nazwisko, data)

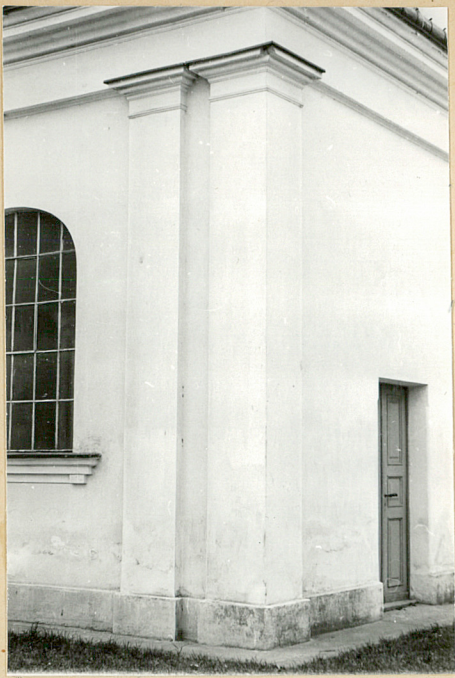
Miejsce przechowywania negatywów:

14

15

16

18

17

22

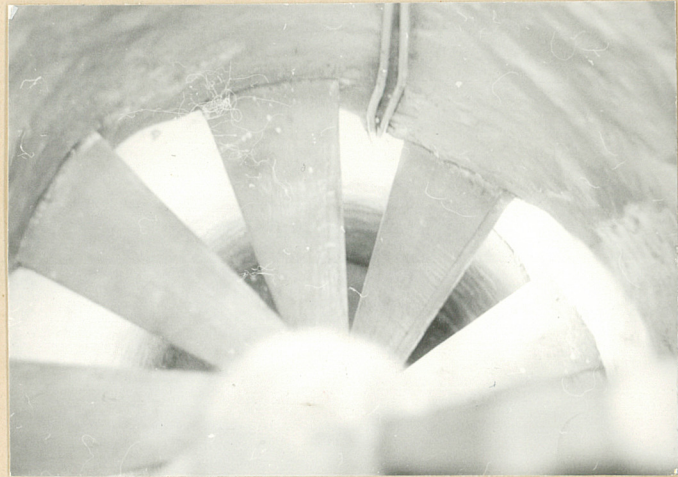
19

20

21

23

24

1. Miejscowość
KARCZEW

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
KOŚCIÓŁ PARAFIALNY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
ZDJĘCIA

26

27

28

25

30

31

29

Wkładkę założył: J. Domino

(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

Wzór ODZ 1978 r.

32

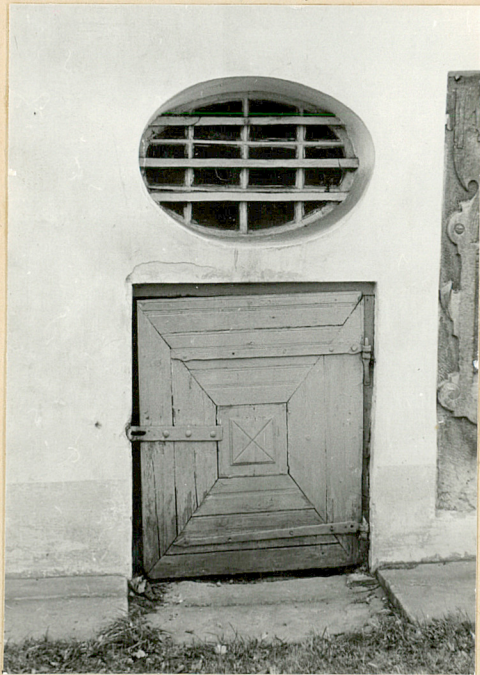
33

34

35

36

37

38

39

1. Miejscowość
KARCZEW

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
KOŚCIÓŁ PARAFIALNY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
ZDJĘCIA

44 Wkładkę założył: J. Domino X 1987
(imię, nazwisko, data)

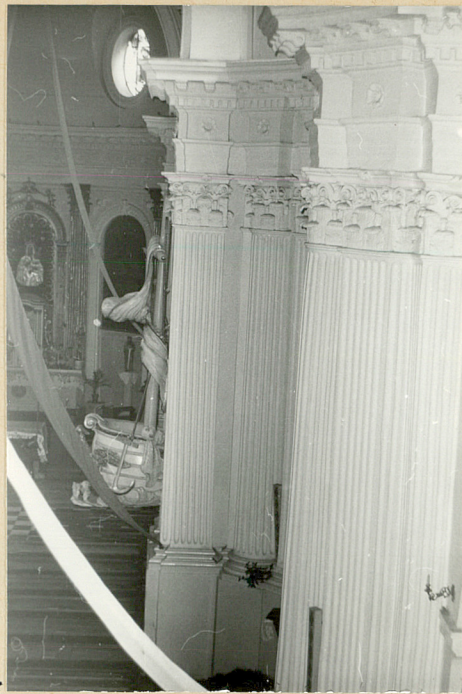
Miejsce przechowywania negatywów:.....

41

42

43

44

51

52

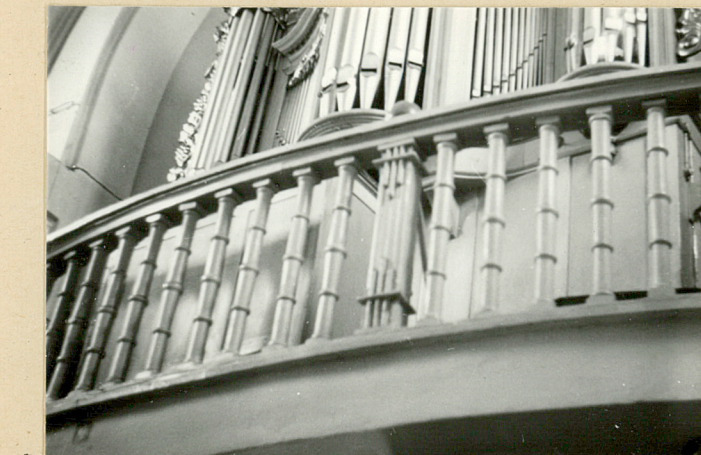

53

1. Miejscowość Karczew	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) kościół parafialny	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) zdjęcia, legenda.
---------------------------	--	---

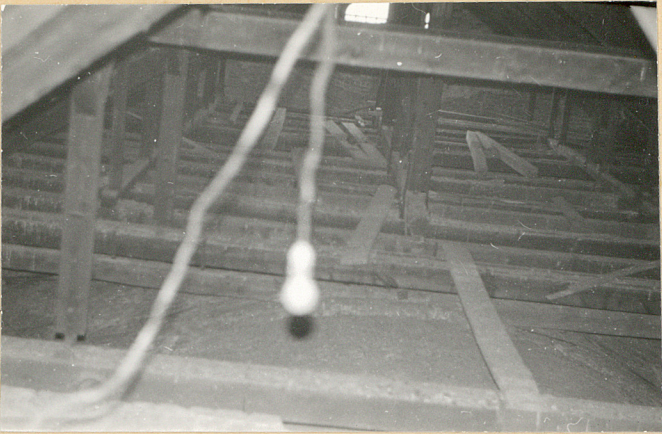
<p>1.-Fasada
2.-Widok od pld.-zach.
3.-Dach nad nawą
4.-Absyda
5.Dach zakrystii pln.
6.-Elewacja pld.
7.-Cokół fasady
8.Ściana zakrystii pln.
9.-Fasada od pln.-zach.
10.-Elewacja pln.
11.-Kaplica pln.
12.-Kaplica Św. Antoniego
13.-Przedśionek zach.
14.-Pln. ściana transeptu
15.-pln. zakrystia
16.-narożnik zakrystii
17.-Elewacja wsch.
18.-Wieżyczka pln.
19.-Pld.ściana zakrystii
20.-Widok kościoła od wsch.
21.-Ściana pld.
22.-Okno w kaplicy pld.
23.-Schody na chór
24.Schody na wieżyczkę</p> | <p>25.-Hełm wieżyczki
26.-Hełm wieżyczki, detal
27.-Hełm sygnaturki
28.-Dolna część sygnaturki
29.-Hełm wieżyczki, detal
30.-Hełm wieżyczki, detal
31.-czasza hełmu wieżyczki
32.-Cokół pod pilastrem
33.-Boczny, pld. widok na fasadę
34.-Drzwi od pld.
35.-Drzwi od zach.
36.-Drzwiczki do krypty
37.-Drzwi od pln.
38.-Wnętrze, widok na wsch.
39.-Wnętrze, widok na zach.
40.-Wieżba dachowa
41.-Dekoracja kaplica karczewskich
42.-Widok na ambonę
43.-Kolumna w prezbiterium
44.-Sklepienie nad skrzyżowaniem naw
45.-Wnętrze, przeszło pln.ściany
46.-Wnętrze, przeszło pln. ściany
47.-Wnętrze, głowica pilastra
48.-Wnętrze, przeszło środkowe pln.
49.-Wnętrze, ściana pld.
50.-Wnętrze, przeszło zach.</p> |
|---|---|

- 51.-Wnętrze, głowice i belkowanie
52.-Wnętrze, cokół pilastrów
53.-Głowice i belkowanie przy krzyżowaniu naw
54.-Wnętrze, kolumny pod emporą
55.-Wnętrze, balustrada empory chórowej
56.-Wieżba dachowa nad nawą.

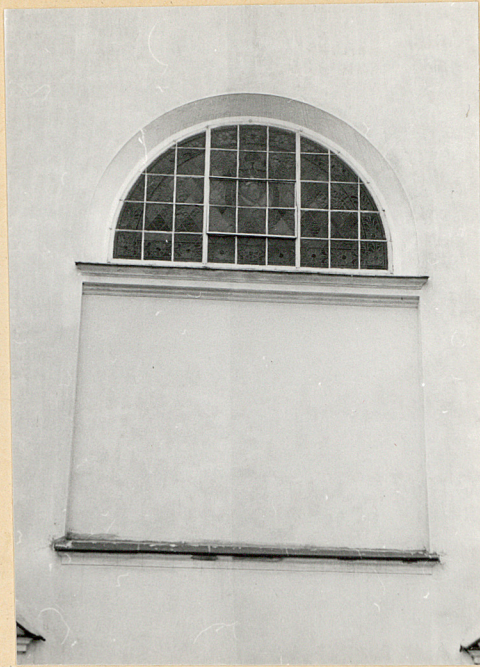

Wkładkę założył: J.Domino X 1987
(imie, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:.....

56

57

58

1988 r.

- Informacja pisemna proboszcza ks. Sylwestra Sienkiewicza, iż dzwonnica kościelna pozostaje w opłakanyam stanie i wymaga bardzo pilnego remontu.

1985 r.

- Informacja o rozpoczęciu prac remontowych dotyczących kościoła, dzwonnicy, cmentarza przykościelnego.
- W tym samym piśmie proboszcz wspomina, iż posadzka prezbiterium pozostaje wtórnie naprawiana w okresie powojennym i obecnie składają się na nią: cement i lastryko oraz kilka podestów kamiennych o różnych poziomach.

Lata 90. XX w.

- Wymiana posadzki w prezbiterium na marmur Jaźwica, wymiana ołtarza mszalnego z drewnianego na marmurowy.

1990 r.

- Przyznanie dotacji oraz wykonanie remontu dzwonnicy, w tym zakresie remontu wykonania nowej wieży, izolacji, tynków, malowania elewacji, częściowej wymiany konstrukcji dzwonnicy.

75. Fotografie kościoła z 1992 r. autorstwa Karola Guttmejera. Źródło: K. Guttmejer, Kościół w Karczewie pod Warszawą - Kwartalnik Architektury i Urbanistyki, t. 37, 1992 r.

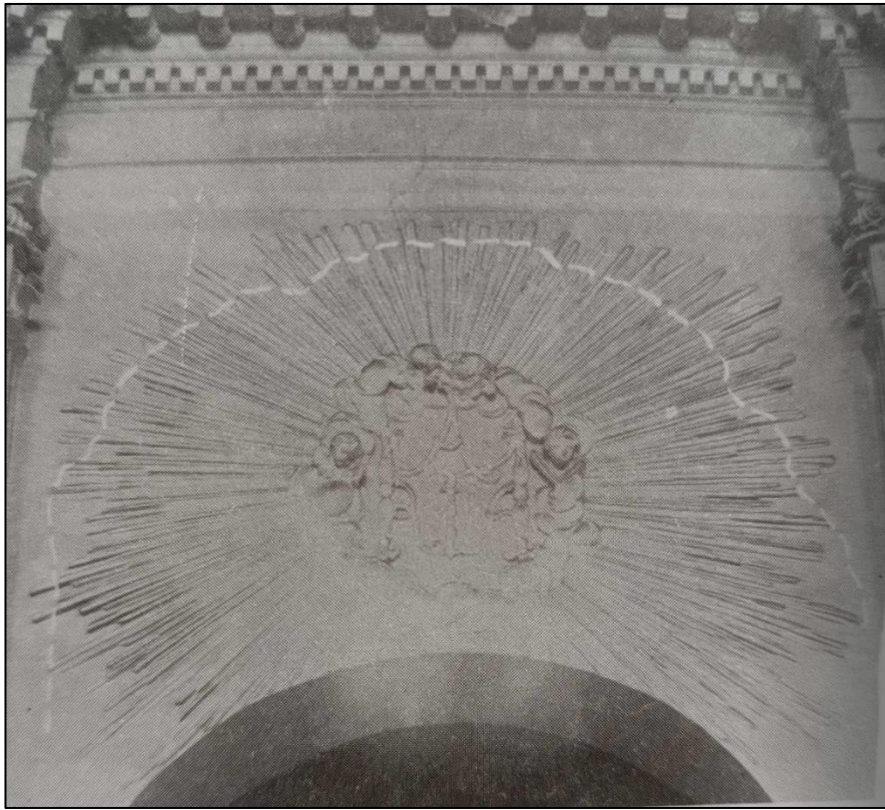
76. Fotografie kościoła z 1992 r. autorstwa Karola Guttmejera. Źródło: K. Guttmejer, Kościół w Karczewie pod Warszawą - Kwartalnik Architektury i Urbanistyki, t. 37, 1992 r.

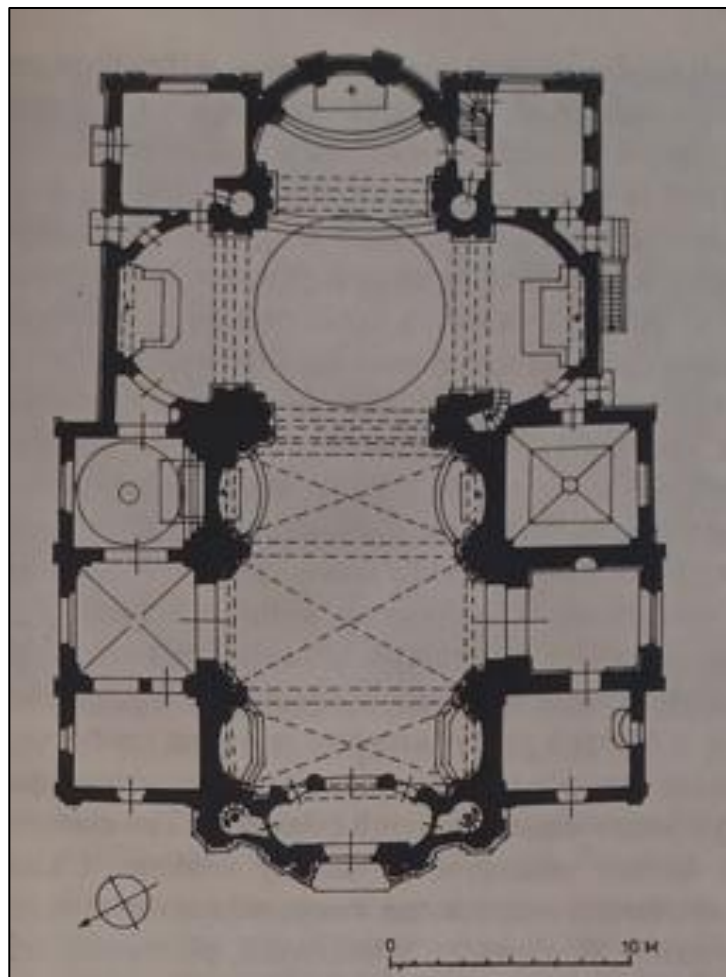
77. Fotografie kościoła z 1992 r. autorstwa Karola Guttmejera. Źródło: K. Guttmejer, Kościół w Karczewie pod Warszawą - Kwartalnik Architektury i Urbanistyki, t. 37, 1992 r.

78. Fotografie kościoła z 1992 r. autorstwa Karola Guttmejera. Źródło: K. Guttmejer, *Kościół w Karczewie pod Warszawą - Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*, t. 37, 1992 r.

79. Fotografie kościoła z 1992 r. autorstwa Karola Guttmejera. Źródło: K. Guttmejer, Kościół w Karczewie pod Warszawą - Kwartalnik Architektury i Urbanistyki, t. 37, 1992 r.

80. Rzut z 1947 r. autorstwa P. Bohdziewicz z naniesionymi ręką K. Guttmejera rodzajami sklepień w 1992 r. Źródło: : K. Guttmejer, Kościół w Karczewie pod Warszawą - Kwartalnik Architektury i Urbanistyki, t. 37, 1992 r.

1993 r.

- Remont elewacji i fundamentów kościoła. W ramach remontu wykonano następujące prace: odkopano fundamenty, położono izolację pionową, uzupełniono tynki elewacyjne, pomalowano wszystkie elewacje farbą, która miała zapewniać dyfuzyjność od strony wewnętrznej, a brak wnikania wilgoci od zewnątrz. „Beton przy murach kościoła był zupełnie suchy” (cytat z artykułu), wymieniono obróbki blacharskie na wszystkich gzymsach na blachę miedzianą.

1997 r.

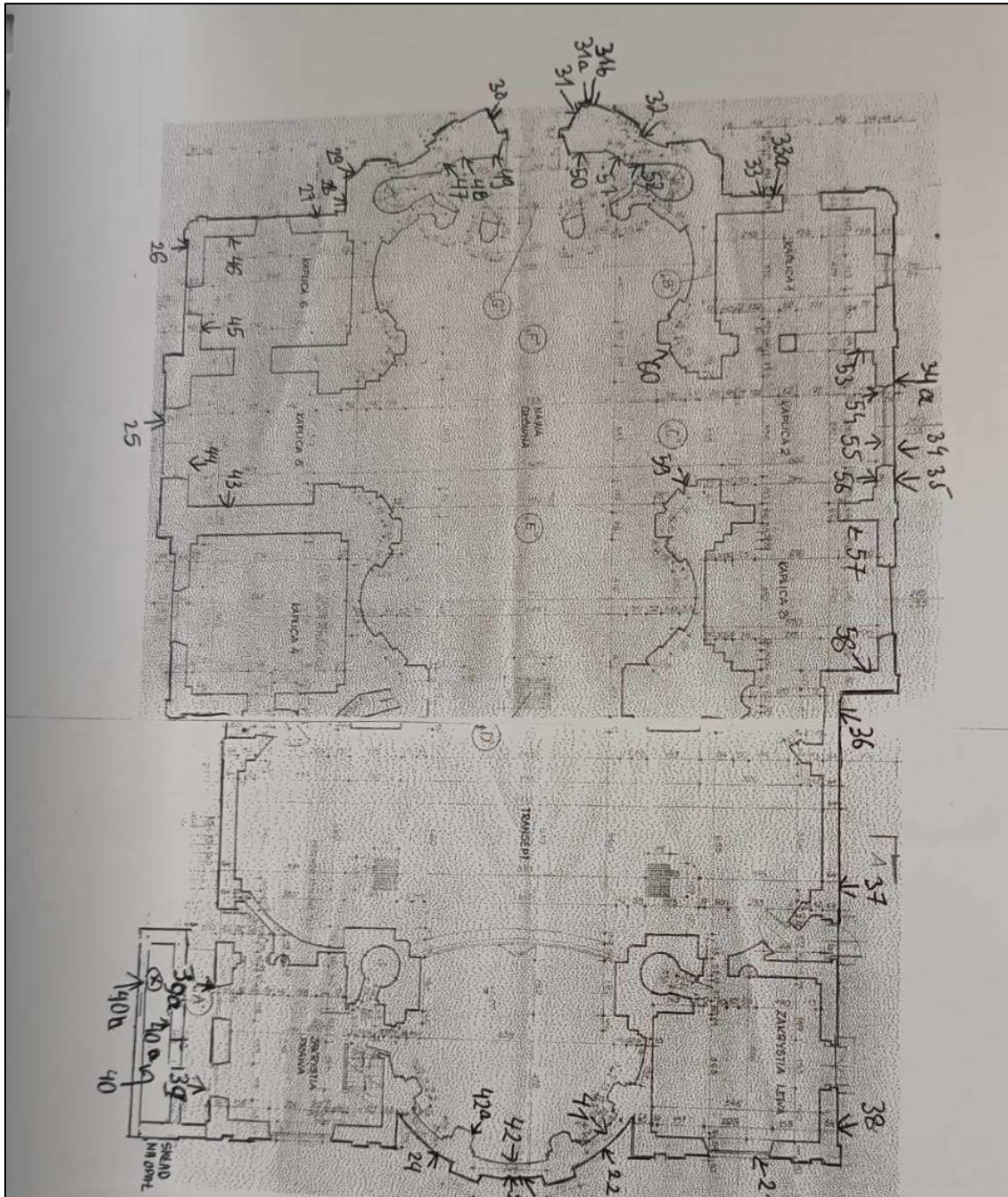
- Konserwacja tablicy fundacyjnej Melchiora Walbacha: tablicę oczyszczono, usunięto wtórne kity cementowe oraz zaprawę cementową na jej krawędziach, odsolono, poddano hydrofobizacji oraz zabezpieczono.

81. Fotografie podziemi kościoła w Karczewie z 1998 r. autorstwa Mirosława Rozenblickiego. Źródło: M. Rozenblicki, *Podziemia kościoła św. Wita w Karczewie*, [w:] *Głos Karczewa*, 1998 nr 1, s. 15.

2002 r.

- przeprowadzono pomiary zawilgocenia murów kościoła.

82. Rzut z pomiarami zawilgocenia autorstwa p. R. Gazdy z 2002 r.
Źródło: Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie.

BIBLIOGRAFIA:

Archiwum Parafii w Karczewie:

- *Wykaz Kosztów [w ramach remontu kościoła z 1865 r.]*.
- *Kosztorys rozbudowy kościoła 1907 r.*
- *Rzut fundamentów kościoła według projektu rozbudowy z 18/31.01.1907 r.*
- *Dokumentacja zawierająca pozwolenia na rozbudowę kościoła w 1907 r.*
- *Plan gruntów parafii Karczew gminie Karczew z 1931 r.*
- *Opis projektowy i kosztorys odrestaurowania Wielkiego Ołtarza i prezbiterium w Kościele parafii Karczew z 1927 r.*
- *Oferta W. Gontarczyka na wykonanie tabernakulów według projektu arch. Kudery z 17.03.1925 r.*
- *Kosztorys na Wielki Ołtarz według projektu architekta H. Kudery z 17.03.1925 r.*
- *Teczka nr 793618*
- *Kwiatariusz nr 1 za lata 1907-1908.*
- *Kwitariusz nr 2 za lata 1892-1901.*
- *[...] kościoła w Karczewie za 1912. (obejmuje lata 1912-1944).*
- *Skoroszyt. Korespondencja wychodząca 1985 r.*
- *Teczka: Dokumentacja remontów.*
- *Teczka: Dach kościoła i remont plebanii.*
- *Teczka: Remont kościoła 1978 r.*
- *Teczka z inwentaryzacją rysunkową kościoła z 1958 r.*
- *Księga przychodu i rozchodu kassy Dozoru Kościelnego parafji Karczew od dnia 5.04.1904 r.*
- *Rachunki z funduszu pokładowego parafii Karczew od 1854-1888 roku.*
- *Księga ofert par. Karczew 1944 r.*

Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie:

- *Teczka z Aktami Karczew. Kościół parafialny św. Wita. sygn. 1043/104.*
- *J. Kuniecki – Goldfinger, Epitafium Nagrobne (płyta fundacyjna?) Melchiora Walbacha (1595 r.) Karczew, 1997 r., sygn. 307.*
- *Opracowanie p. Rajmunda Gazdy dotyczące zawilgocenia przyziemia kościoła z 2002 r., sygn. 1656.*
- *Fotografia fasady kościoła w Karczewie, nr inwentarzowy 312 nr kliszy 1942.*
- *Fotografia fasady kościoła w Karczewie, nr inwentarzowy 313 nr kliszy 1949.*

- L. Szindler, *Rozpoznanie stanu technicznego zespołu kościoła parafialnego w Karczewie*, 1975, sygn. 310c.
- J. Maciejewski, *Karczew. Kościół parafialny. Inwentaryzacja.*, 1958, sygn. 226.
- J. Prokopowicz, *Inwentaryzacja kościoła w Karczewie*, 1982 r.

Archiwum Archidiecezjalne w Warszawie

- *Wizytacje Generalne Archidiecezji Warszawskiej, Wizyta bpa Stanisława Hozjusza z 1728 r. ze zbiorów po ks. Kwiatkowskim*, sygn. 821.
- Akta Konsystorza jeneralnego Archidiecezji Warszawskiej dotyczące się kościoła Karczewskiego, od 1815 r.

Archiwum Biblioteki Narodowej:

- Zdjęcie płaskorzeźby kamiennej z kościoła w Karczewie z 1911 r.
- Zdjęcie tablicy Melchiora Walbacha z kościoła w Karczewie z 1920 r.

Zbiory Narodowego Instytutu Dziedzictwa:

- Karta biała zabytku autorstwa J. Domino z 1987 r.
- Karta zielona zabytku autorstwa I. Galickiej z 1959 r.

Zbiory Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości:

- Fotografia fasady kościoła sprzed 1910 r., nr inw.: N-01941.
- Seria fotografii udostępniona na portalu: www.fotopolska.eu.

Literatura

- L. Sitek, *Barokowy kościół w Karczewie na tle współczesnej architektury kręgu warszawskiego*, [w:] Rocznik Karczewski 2014 Tom 1, s. 165 – 222.
- R. Krassowska, *Kościół parafialny św. Wita w Karczewie – przebudowa autorstwa Hugona Kudery*, [w:] Rocznik Karczewski 2018 Tom 2, s. 45-70.
- *250 lat kościoła św. Wita w Karczewie*, pod red. J. Balińskiego.
- *Poza Warszawą II. Arcydziela plastyki XIX i XX wieku w świątyniach, rezydencjach i przestrzeni publicznej Mazowsza.*, pod. red. An. Pieńkosa, Warszawa 2019 r., s. 107-109.
- *Poza Warszawą III. Architektura i budownictwo Mazowsza XII-XVIII w.*, pod. red. M. Wardzyńskiego, Warszawa 2020, s. 226-229.
- P. Bohdziewicz, *Kościół późnobarokowy w Karczewie* [w:] Biuletyn Historii Sztuki i Kultury- Zakład Architektury Polskiej i Historii Sztuki Polit. Warsz., 1933-1949 R. 9 (1947) nr 3/4 R. IX Nr 3/4, Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie
- A. Bartczakowa, *Jakub Fontana Architekt warszawski XVIII wieku*, Warszawa 1970

- L. Sitek, *Kościół św. Wita w Karczewie* [w:] Rocznik Nadwiślańskiego Urzecza I, Towarzystwo Opieki nad Zabytkami – Oddział w Czersku, Czersk 2018
- R. Skwara, *Parafia i kościół św. Wita*, (Rozdz. XIV) [w.] Karczew. Dzieje miasta i okolicy. Praca zbiorowa pod redakcją L. Podhorodeckiego. Karczew 1998 r.
- L. Sitek, *Karczew – zarys historii miasta i kościoła w latach 1548-1915 r.*
- L. Sitek, *Melchiora Walbach, jego związki z Warszawą i Karczewem.*
- Galicka I., Żyłko E. *Katalog zabytków sztuki w Polsce, Tom X Województwo warszawskie, Zeszyt 13 Powiat Otwocki, 1963 r.*

Czasopisma:

- R. Skwara, *Czy powstanie muzeum historii Karczewa* [w:] *Głos Karczewa*, 1998 nr 6, s. 8.
- L. Suchecka- Sitek, *Nasz kościół parafialny w Karczewie* [w:] *Głos Karczewa*, 1999 nr 4-5, s. 11.
- R. Skwara, *Walbach* [w:] *Głos Karczewa*, 1994 nr 2-3, s. 8-10.
- H. Niedziółka, *115 lat karczewskich organów*, [w:] *Głos Karczewa*, 1997 nr 2, s. 10.
- R. Skwara, *Karcz, Karczew, Karczewscy* [w:] *Głos Karczewa*, 1998 nr 1, s. 13-14.
- M. Rozenblicki, *Podziemia kościoła św. Wita w Karczewie*, [w:] *Głos Karczewa*, 1998 nr 1, s. 15.
- R. Skwara, *Zapomniany parafianin* [w:] *Głos Karczewa*, 1993 nr 7-8, s. 6-7.
- *Jak nowy*, [w:] *Głos Karczewa*, 1993 nr 10-11, s. 5.
- Ks. S. Sienkiewicz, *Krótkie migawki o parafii rzymsko-katolickiej Karczew*, [w:] *Głos Karczewa*, 1988 nr 6, s. 3.
- J. Baliński, *Zabytki Karczewa*, [w:] *Głos Karczewa*, 1988 nr 6, s. 3; 11.
- B. Trzapałka, *O chałupie, czyli jak mieszkali nasi przodkowie* [w:] *Głos Karczewa*, 2000 nr 3, s. 19.
- K. Guttmejer, *Kościół w Karczewie pod Warszawą - Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*, t. 37, 1992 r,
- M. Wyszomirska Monika, *Architekt Jakub Fontana w służbie marszałka Franciszka Bielińskiego*, [w:] *Biuletyn Historii Sztuki* 2019 nr 3 s.499-528.